

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2008 අප්‍රියෙල්

© දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

කතෘගේ වෙනත් පොත්

- 1. ආනාපාන සති භාවනාව * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 2. කඨිනානිශංස * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 3. සෝවාන් විමට නම් * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 4. උපේක්ෂාවෙන් නිවනට * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 5. නිවන ඔබ ළඟමය * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 6. නිවන ඔබටත් * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 7. ශුන්‍යතාවය හා නිවන * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 8. නිවනට ඒකායන මාර්ගයක් * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 9. ලොච්ඡුරු හුදකලාව
- 10. කල්‍යාණ මිත්‍ර සේවනය * නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 11. මෙන් සිතින් නිවන් දකිමු
- 12. සතර සතිපට්ඨාන සූත්‍රය
- 13. අවිද්‍යාව හා විමුක්තිය
- 14. මනෝ පටිචාර හෙවත් මනසේ හැසිරීම් ස්වරූප නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 15. දුක පිරිසිදු දකින්න නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
- 16. නිවන් සුව මේ ජීවිතයේදීම

(*මෙම පොත් දැනට අවසන් වී ඇත).

මෙම පොත් ගැන සියලුම විමසීම්:

අනුරාධ ප්‍රේමරත්න මයා

63/2, සුරමා මාවත,

වත්තේගෙදර පාර, මහරගම. දුරකථන: (011) 2 843 062

මුද්‍රණය: ලිතිර් ප්‍රින්ටින් ඉන්ඩස්ට්‍රිස්

306, ඇඹුල්දෙණිය හංදිය, නුගේගොඩ. 071 6829491

සංස්කාර හැර කවර මමෙක් ද

සියළුම හිමිකම් ඇවිරිණි.

දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

ධර්ම දේශනා

දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමියන්ගේ භාවනාවට අදාළ ධර්ම දේශනා 300ක් පමණ ඇසීමටත්, ඉහත පොත් අතුරෙන් පොත් 10ක් කියවීමටත් මෙම වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න: www.damruwana.org

ධර්ම දානය උතුම් ම දානය යි.

පුණ්‍යානුමෝදනාව යි

නිවන් සුව ලබා ගැනීමේ ප්‍රාර්ථනයෙන් සහ දෙමාපියන්ට පිං පැමිණවීම පිණිස, මෙම පොත මුද්‍රණය කොට ධර්ම දානය වශයෙන් නොමිලේ බෙදා හැරීම සඳහා මූලික හා ප්‍රධාන ආධාර මුදල සැපයූ

**හෝමාගම කුමාරසිංහ රත්නායක මහතා,
හෝමාගම ඒ. පී. කුමාරසිංහ මහත්මිය සහ
හෝමාගම ඩිලාන් රත්නායක මහතාටත්**

එසේම සෙසු ආධාර වශයෙන් මුදලින් ආධාර කළ
**මත්තේගොඩ ප්‍රහාන් මේනක මයා
හෝමාගම නීතා රණවීර මහත්මිය
නුගේගොඩ සජිත් විතානගේ මහතා සහ
පන්තිපිටියේ සුමනා සිරිමති මහත්මියටත්**

මෙම ධර්ම දානමය පුණ්‍ය ශක්තියේ බලයෙන් චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් වහ වහා අවබෝධ වේවා ! නිවන් සුව ම අත්වේවා !!

එම අයගේ මිය පරලොව ගිය දෙමව්පියාදීන්ටත් මේ පින් අත්වේවා ! මෙම පුණ්‍ය ශක්තියේ බලයෙන් ඔවුන්ටත් ලොකික සැප සම්පත් ලැබීමටත්, නිවන් සුව ලැබීමටත් මේ පින් හේතු වාසනා වේවා !!

ආච

කාරුණික ඉල්ලීම යි

ප්‍රායෝගික අත්දැකීම් පාදක කරගෙන කළ අපගේ ධර්ම දේශනා කැසට් පටි, සංයුක්ත තැටි හා මුද්‍රිත පොත් හෝ මුද්‍රිත නො වූ අත්පිටපත් ඒ අයුරින් ම තමන් ගේ දේ ලෙසින් කියන - ලියන - වාදනය වන අවස්ථා ඇත. ධර්මය පිළිබඳ මසුරු කමක් මා හට නො මැන, එවැනි දේ ගැන විරෝධයක් ද නැත. එහෙත් එසේ කරන අය ගැන, කියන අසන අය "වරදවා" තේරුම් ගන්නා බැවින්, එවැනි උපුටා ගැනීමක් කරන විට ඒ බව සඳහන් කරන්නේ නම්, අන් අය මුළාවට පත් නො වන බව කරුණාවෙන් සලකන්න.

ආච

පෙරවදන

සුද්ධ ධම්ම සමුප්පාදං - සුද්ධ සඛ්ඛාර සන්තතිං
සඛ්ඛාරා විභවිස්සන්ති - තන්ථ කා පරිදේවනා

හුදු සංස්කාර ධම් ම උපදී. හුදු සංස්කාර ධම් ම පවතී. සංස්කාර ධම්යෝ ම නිරුද්ධ වෙත්. එහි ලා කවර නම් පරිදේවයක් ද?

නිරන්තරයෙන් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන පංචස්කන්ධ සඛ්ඛාරාන සංස්කාර ධම් හැර සත්වයකු හෝ පුද්ගලයකු හෝ මම කියා කෙනකු හෝ ආත්ම වශයෙන් ගත හැකි කිසිවක් හෝ සත්‍ය වශයෙන් නො මැත. නිවන් ලැබීමට බලාපොරොත්තු වන අය විසින් පංචස්කන්ධයේ යථා තත්ත්වය යථා පරිදි අනිවාර්යයෙන් ම අවබෝධ කර ගත යුතු ය. ඒ බව බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් මෙලෙසින් වදාරා තිබේ.

"රූපං භික්ඛවේ අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජනං අභබ්බෝ දුක්ඛක්ඛයාය.

වේදනං.....පෙ.....

සඤ්ඤං.....පෙ.....

සඛ්ඛාරේ.....පෙ.....

විඤ්ඤාණං.....පෙ..... අභබ්බෝ දුක්ඛක්ඛයාය.

මහණෙනි, රූපය යථා පරිදි නො දැන, පිරිසිඳ නො දැක, රූපය කෙරෙහි නො ඇල්ම ඇති කර නො ගෙන, රූපය සිතින් අත නො හැර සසර දුක කෙළවර කළ නො හැක.

වේදනාව යථා පරිදි නො දැන..... සංඥාව යථා පරිදි නො දැන..... සංස්කාර යථා පරිදි නො දැන..... විඥානය යථා පරිදි නො දැන, පිරිසිඳ නො දැක, විඥානය සිතින් අත නො හැර සසර දුක කෙළවර කළ නො හැක.

පංචස්කන්ධය ගැන මනා අවබෝධයක් ලබා ඇති අය වෙනුවෙන් කළ දේශනාවක් ඉතා සුළු වෙනස්කම් කිහිපයක් පමණක් කරමින් මෙම පොතේ ඒ ආකාරයෙන් ම දක්වා ඇත. එය අසා, ඒ අනුව පිළිපැද ඉතා සාර්ථක ප්‍රතිඵල දෙදෙනකුට ගැනීමට හැකි වූ බැවින්, තවත් බොහෝ දෙනකුගේ මතු ප්‍රයෝජනය සඳහා එය පොතක් වශයෙන් එළිදැක්වීමට අදහස් කෙළෙමි.

පංචස්කන්ධය ගැන කිසිදු අවබෝධයක් නො මැති අය වෙනුවෙන් ඒ පිළිබඳව ඉතා කෙටි හැඳින්වීමක් පමණක් පහත දැක් වේ.

රූපස්කන්ධය : ශරීරය යි. එය සෑදී ඇත්තේ පඨවි ආපෝ තේජෝ වායෝ යන මූල ධාතු හතරෙනි. මෙම මූල ධාතු කොටස් ගිණිය නො හැකි ප්‍රමාණයක් ඇති බැවින් රූපස්කන්ධය යැයි ව්‍යවහාර කෙරේ. මෙම ශරීරය පිළිකුල් සහගත කුණප කොටස් 32කින් සෑදී ඇත. ඒ බැවින් එය පිළිකුල් ය.

ආහාර ආදී හේතු මත රඳා පවත්නා ශරීරය නිරන්තරයෙන් වෙනස් වෙමින් අනිත්‍යයට පත් වේ. එසේ අනිත්‍යයට යාම නිසා එය විවිධ වෙනස් ස්වරූප වලට පරිවර්තනය වේ. කුඩා කල සිට මේ දක්වා මේ රූපය කොයිරම් වෙනස් ස්වරූපයන්ට පත් වී ඇත්දැයි සිතා බලන්න.

මෙම රූපය තුළින් නිරන්තරයෙන්ම පාහේ නොයෙක් දුක් ලබා දෙන බැවින් එය දුකකි. තමාට අවශ්‍ය පරිදි නො පවතින, ආහාර ආදී හේතු මත රඳා පවතින බැවින්, එය මම නොවේ, මගේ නොවේ, මගේ ආත්මයක් නො වේ, අනාත්මය ය.

වේදනාස්කන්ධය: කායික වශයෙන් හෝ මානසික වශයෙන් හෝ දූනෙනා සැප-දුක්-මැදහත් යන වේදනාත්‍රයම වේදනාස්කන්ධය ලෙසින් හැඳින් වේ. කායික වේදනාවන් දූනෙන්නේ ද සිතට ය. ඇසට රූපයක් පෙනුනාට පසුව මේ වේදනා තුනෙන් කවරක් හෝ ඇතිවිය හැකි ය. එසේම කණට ශබ්දයක් ඇසුනාට පසුව, නාසයට ගඳ සුවඳක් දැනුනාට පසුව, දිවට රසයක් ගැවුනාට පසුව, කයට ස්පර්ශයක් දැනුනාට පසුව, මනසට විවිධ අරමුණු හමුවුනාට පසුව මෙම සැප දුක් මැදහත් යන කවර වේදනාවක් හෝ ජනිත වේ. උපන් දින සිට අද දක්වා ගණනය කළ නො හැකි ප්‍රමාණයක් ඇති වී නැති වී ගිය වේදනාවන්ගෙන් අද ඉතිරි වී ඇති කිසිවක් නැත. වේදනාව ඇති වූ හේතු නිරුද්ධ වූ විගසම, වේදනාව ද නිරුද්ධ වේ. එබැවින් වේදනාව අනිත්‍යය ය. දුක් ය, අනාත්මය ය. ඇති කර ගැනීමට මහත් උත්සාහයක් ගත යුතු බැවින්, සුඛ වේදනාවට ආශා කිරීම නිසා නැවත නැවත සසරේ ඉපැදෙමින් සසර දුක් විඳීමට සිදුවන බැවින් සුඛ වේදනාව පවා දුකක් ලෙස දත යුතු ය. තමාගේ කැමැත්තට අනුව ඇති නො වන. නැති නොවන, හේතු මත ඇති වන නැති වන වේදනාව අනාත්මය ය.

සංඥාස්කන්ධය: සංඥාව යනු හඳුනා ගැනීම ය. ඇසට පෙනෙන රූප, කණට ඇසෙන ශබ්ද, නාසයට දූනෙන ගඳ සුවඳ, දිවට දූනෙන රස, කයට දූනෙන ස්පර්ශ, මනසට හමුවන විවිධ අරමුණු විවිධාකාර ලෙසින් අපි හඳුනා ගනිමු. මේ හඳුනා ගැනීම් අසංඛ්‍ය ගණන් ඇතිවන බැවින් එය සංඥාස්කන්ධයක් ලෙසින් හැඳින් වේ. සංඥාව ද අනිත්‍යය ය, දුක් ය, අනාත්මය ය,

සංස්කාරස්කන්ධය: පංචස්කන්ධ විස්තරයේ දක්වෙන සංස්කාර යනු සිතුවිලි ය. රූප පිළිබඳ සිතුවිලි, ශබ්ද පිළිබඳ සිතුවිලි, ගන්ධ පිළිබඳ සිතුවිලි, රස පිළිබඳ සිතුවිලි, කායික ස්පර්ශිත

දේ පිළිබඳ සිතුවිලි හා සිතට දූනෙන අරමුණු පිළිබඳ සිතුවිලි වශයෙන් මෙහි කොටස් 6ක් ඇත. මෙම සිතුවිලි අසීමිත ගණන් ඇති වන බැවින් සංස්කාරස්කන්ධය ලෙසින් එය හැඳින්වේ. සංස්කාර ද අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ, මම නො වන, මගේ නො වන දේවල් ලෙසින් දත යුතුය.

විඥානස්කන්ධය: විඥානය යනු දැනීම ය. ඇසට රූපයක් පෙනුනාට පසුව, ඒ පිළිබඳව දැනීමක් ඇති වේ. මෙලෙසින්ම කණට ශබ්දයක් ඇසුනාට පසුව, නාසයට ගඳ සුවඳක් දැනුනාට පසුව, දිවට රසයක් ගැවුනාට පසුව, කයට යමක් ස්පර්ශ වුනාට පසුව හා මනසට විවිධ අරමුණු හමු වුනාට පසුව විඥාන පහළ වේ. මේවා පිළිවෙලින් වක්ඛු විඥාන, සෝත විඥාන, ඝාන විඥාන, ජ්වහා විඥාන, කාය විඥාන සහ මනෝ විඥාන ලෙසින් හැඳින්වෙන අතර, එවැනි විඥාන අනන්ත ප්‍රමාණයක් උපදින බැවින් විඥාන ස්කන්ධය යැයි ඊට කියනු ලැබේ. විඥානය ද අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම බව අවබෝධ කර ගත යුතු වේ.

මෙම පංචස්කන්ධ ධර්ම සෑම එකක් ම ඇති වූන විගසම ක්‍ෂණයක කාලයක් පැවැතී එතැනම එතැනම නිරුද්ධ වී යයි. අතීතයේ අප අත්දැකූ වේදනා සංඥා සංස්කාර විඥාන වැනි ස්කන්ධ ධර්ම එකක්වත් දැන් ශේෂ වී පවතිනවාදැයි බලන්න. ඒ වේදනා ආදී ධර්ම පවතින විට, ඒවා මම ය, මගේ ය, මගේ ආත්මය ය කියා ගත්තත්, ඒවා නැති වී නිරුද්ධ වී ගිය විට මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියා ගැනීමට කුමක් ඉතිරි වේ දැයි සිතා බලන්න. මෙම අනිත්‍ය ස්වභාවය නිසාම පංචස්කන්ධ ධර්ම මම මගේ කියා කිසිවක් ගැනීමට නො හැකි අනාත්ම ධර්ම බව අවබෝධ කර ගන්න. ඊට අමතරව මෙම පංචස්කන්ධ ධර්ම පැවැතීම ම දුකක් බව තේරුම් ගන්න.

පංචස්කන්ධයේ යථා තත්ත්වය යනු ඒවා අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව, අශුභ බව, අසාර බව, ශුන්‍ය (හිස්) බව ආදී කරුණු ය. මේ පිළිබඳව කරුණු අසා, කියවා, පළමුවෙන් දැනීමක් ඇති කර ගෙන, ඒ දැනීම

තමාගේ ම අවබෝධයක් බවට පත් කර ගත යුතු වේ. ඒ අවබෝධය භාවනාව තුළින් අත්දැක ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි ය.

අප කවර දෙයක් කළත් සත්‍ය වශයෙන් සිදු වන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාම පමණි. බාහිර ලෝකය ම අපගේ සිතුවිලි හැර අන් දෙයක් නො වේ. බාහිර කවර දෙයක් හෝ, කවර කෙනකු හෝ, කවර ලෝකයක් හෝ අප සිත තුළ විද්‍යමන වන්නේ ඒවා පිළිබඳව සිතුවිලි ඇති කර ගැනීම තුළිනි. තමා අනුව බලන විට, තමාගේ පංචස්කන්ධ ලෝකය හැර වෙනත් බාහිර ලෝකයක් නො මැත. මෙය නො දත්කම නිසා ම, සාමාන්‍ය ලෝක සත්වයා බාහිර අජීවී සජීවී විවිධ අරමුණු උපාදාන කර ගෙන කටයුතු කරයි. මෙලෙසින්ම පංචස්කන්ධයේ නියම තත්වය දැකිය නො හැකි අවිද්‍යාව නිසාම ඒවා මම, මගේ, මගේ ආත්මය යැයි උපාදාන කර ගෙන, ඒවා කෙරෙහි ඇලී බැඳී කටයුතු කරයි. පංචස්කන්ධ ධර්ම එසේ උපාදාන කරන විට, ඒවා පංච උපාදාන ස්කන්ධ ලෙසින් හැඳින් වේ.

“යං කිඤ්චි භික්ඛවේ රූපං අතීත අනාගත පච්චුප්පන්තං, අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා, ඕළාරිකං වා සුඛුමං වා, භීතං වා පණීතං වා, යං දුරේ සන්නිකේ වා සාසවං උපාදානීයං, අයං චුච්චති භික්ඛවේ රූපුපාදාන- ක්ඛන්ධෝ.....”

තමා හෝ තමාගෙන් පරිභාහිර වූ හෝ, ඕළාරික හෝ සුඛුම හෝ, භීත හෝ ප්‍රණීත හෝ, ළඟ ඇති හෝ දුර ඇති අතීත හෝ වර්තමාන හෝ අනාගත යම් රූපයක් ඇත්නම් එය රූපස්කන්ධය යි. ආශ්‍රවයන් ගෙන් හා උපාදානයන් ගෙන් බැඳුණ විට එයට රූපුපාදානස්කන්ධය යැයි කියනු ලැබේ.

මෙලෙසින්ම ඉහත කී අතීත වර්තමාන අනාගත ආදී ප්‍රභේදගත වූ වේදනා සංඥා සංස්කාර විඥාන කියන සෙසු ස්කන්ධ කෙරෙහින් කාමාශ්‍රව, භවාශ්‍රව, දිට්ඨාශ්‍රව, අවිජ්ජාශ්‍රව ආදියෙන් බැඳී ඒවා උපාදාන කර ගෙන සිටින විට ඒවා උපාදානස්කන්ධ බවට පත් වේ.

මෙම උපාදානස්කන්ධයන් ගේ පැවැත්ම ම දුකකි. “සඛ්ඛිත්තේන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා” දුක්ඛ සත්‍යය කියා කෙටියෙන් කියන්නේ පංචුපාදානස්කන්ධයන් ගේ පැවැත්ම ම ය. පංචස්කන්ධ ධර්ම පැවැත්ම ද දුකකි. එහෙත් පංචස්කන්ධ ධර්ම පංචුපාදානස්කන්ධ නො වන්නේ නම්, ඒ පංචස්කන්ධ ධර්ම නිසා පුනර්භවය ගෙන දෙමින් අනාගත සංසාර දුක් ලබා දෙන්නේ නැත. එබැවින් පංචුපාදානස්කන්ධයන් ගේ පැවැත්ම ම දුක්ඛ සත්‍යය වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇත.

මෙම පංචුපාදානස්කන්ධ පවත්නා තෙක් සසර දුකේ නිමාවක් දක්නට නො ලැබේ. එබැවින් සසර දුක නැති කරමින් නිවනින් සැනසීම සඳහා මෙම පොතේ ඉදිරියේ දක්වා ඇති කරුණු මැනවින් අවබෝධ කර ගෙන, ඒ අනුව භාවනා කරන්නට උත්සුක වන්න. ඥාන සම්ප්‍රයුක්තව එය බොහෝ වාරයක් කියවන විට ඔබ ලබනා අවබෝධය තව තවත් ගැඹුරු හා පළල් වනු ඇත. එය කෙදිනක හෝ නිවන් අවබෝධ කිරීම සඳහා හේතු වනු නිසැක ය. එසේම වේවා !

මෙම පොත මුද්‍රණය කිරීම සඳහා, අප කළ දේශනාවේ අත් පිටපත ලියා දුන් භංවැල්ල රාජසිංහ විද්‍යාලයේ උසස් පෙළ සඳහා විද්‍යා විෂයයන් හදාරන ශිෂ්‍යාවක් වූ වාමලී දිල්හානි කඳනආරච්චි මෙනවියටත්, මුද්‍රණ වියදම් සඳහා ආධාර කළ සැමටත් නිවන් සුව ම අත් වේවා !

දුන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

2008 අප්‍රියෙල්
දුරකථන: 060 2 140 837
වෙබ් අඩවිය: www.damruwana.org
විද්‍යුත් තැපෑල: damruwana@sltnet.lk

සංස්කාර හැර කවර මමෙක් ද?

මේ අයට සෑම මාසයකම වාගේ මේ පංචස්කන්ධයේ යථා තත්ත්වය පෙන්නුම් කරමින් දේශනා මාලාවක් ඉදිරිපත් කරමින් මේ පැමිණෙන්නේ. රූප - වේදනා - සංඥා - සංස්කාර සහ විඥාන කියන කොටස් පහේ ඒ එක් එක් ස්කන්ධයක් පිළිබඳව, ඒ ඒ ස්කන්ධ කියන්නේ මොකකට ද, ඒවායේ සමුදය හෙවත් ඇතිවීමේ හේතු මොනවා ද, ඒවායේ නිරෝධය, ඒ වගේම නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව කියන්නේ මොකක් ද, ඒ එක එක ස්කන්ධයක් තුළින් ඇතිවන ආශ්වාදය හා ආදීනවයන් එලෙසින්ම ඒ ස්කන්ධයන්ගෙන් නිදහස්වීම හෙවත් ඒවායේ නිස්සරණය කුමක් ද කියන කරුණුත් අලලා යි මේ දේශනා ඉදිරිපත් කරගෙන එනු ලබන්නේ. අප ගිය වාරයේ කළ දේශනාවට අනුබද්ධ වන ආකාරයේ, ඒ වගේම මේ සෑම දෙනාට ම ප්‍රයෝජනයක් ගත හැකි වන ආකාරයේ, පංචස්කන්ධය අලලා කරන දේශනාවක් ඉදිරිපත් කිරීමට යි අද අප බලාපොරොත්තු වන්නේ. මෙම දේශනාව ඉතාමත් ම ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙන දේශනාවක්. එහි තිබෙන ගැඹුරුභාවය එය අත්දකින්නට පුළුවන් කෙනකුට පමණයි වැටහෙන්නේ. නමුත් අප ඉදිරිපත් කරන්නේ ඉතාම සරල කරුණු ටිකක්. ඒ කරුණු ඉතාම සරල යි. අත්දකීම් ලැබුවාට පසුව යි එහි තිබෙන ගැඹුරුභාවය අවබෝධ කළ හැක්කේ.

මේ අය තේරුම් ගත යුතු ප්‍රධාන කාරණාවක් තිබෙනවා. නිවන් ලැබීමට බලාපොරොත්තු වන කෙනකු විසින් අනාත්ම ලක්ෂණය අනිවාර්යයෙන් ම අවබෝධ කර ගත යුතු යි කියන කරුණ. "මම" කියලා කෙනෙක්, 'මගේ' කියලා දෙයක්, "මගේ ආත්මය" කියලා දෙයක් මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය තුළ නැහැ. මේ සියල්ල ම අනාත්ම යි.

මේ අනාත්ම ලක්ෂණය පැහැදිලිව ම භාවනාවෙන් අත්දැකීම තුළින් තමයි යටත් පිරිසයෙන් සෝවාන් මාරී ඵලය පවා ලැබෙන්නේ. ඉහළ ඉහළ මාරී ඵල සෑම එකක් ම ලැබීමට අනාත්ම ලක්ෂණය ගැන ඉතා ම පැහැදිලි අවබෝධයක්, ඒ වගේම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස අත්දැකීමක් සෑම කෙනකු විසින් ම ලැබිය යුතු යි. රහත් වන්නේ අනාත්ම ලක්ෂණය දැකීම තුළින්. "අනිච්ච සඤ්ඤා භික්ඛවේ භාවෙනබ්බා. අනිච්ච සඤ්ඤී භික්ඛවේ භික්ඛුනෝ අනත්ත සඤ්ඤා සණ්ඨාති. අනත්ත සඤ්ඤී භික්ඛවේ භික්ඛුනෝ අස්මිමානං සමුත්ඝාතං පාපුණාති" කියලා දක්වලා තිබෙනවා. මහණෙනි, අනිත්‍ය සංඥාව වඩන්න. එවිට අනාත්ම සංඥාව ඇති වනවා. අනාත්ම සංඥාවෙන් යුතු භික්ෂුව අස්මිමානය සම්පුණ්ණයෙන් ම දුරු කරනවා කියන එකයි ඒ පාඨයේ සරල අදහස. "මම" කියලා කෙනෙක් සිටිනවා කියන හැඟීම යි අස්මිමානය කියන්නේ. මෙම අස්මිමානය සම්පුණ්ණයෙන්ම නිරුද්ධ වන්නේ අනාත්ම ලක්ෂණය පැහැදිලිව ම, ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස ම අත්දැකීම තුළින්. එම නිසා නිවන් යාමට බලාපොරොත්තු වන සෑම කෙනකු විසින් ම, මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය තුළ සත්වයකු පුද්ගලයකු නැති බව, ආත්මයක් කියලා දෙයක් නැති බව ඉතා ම පැහැදිලිව ම තේරුම් අරගෙන, ඒ අනාත්ම ස්වභාවය භාවනාවෙන් අත්දැකිය යුතු යි.

එතකොට මේ අයට ධර්මය ගැන අවබෝධයක් තිබෙන නිසා තේරුම් ගත්ට පුළුවන් රූප - වේදනා - සංඥා - සංස්කාර - විඥාන කියන පංචස්කන්ධය කියන්නේ මොනවද කියලා. නමුත් මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් නිරන්තරයෙන් ම තමාගේ සන්තානය තුළ ක්‍රියාත්මක වීමක් හැර මෙනැත සත්වයකු පුද්ගලයකු නැහැ කියන කරුණ සමහරවිට අවබෝධ නොවී තිබෙන්නට පුළුවන්. අපි කවර දෙයක් කළත්, කුශලයක් කළත්, අකුශලයක් කළත්, කුශලයක් අකුශලයක් නො වන වෙනත් කර්මවාසක යෙදී සිටියත් නිරන්තරයෙන් ම ඇති වී ඇති වී, නැති වී නැති වී යන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන්.

දැන් උදාහරණයක් වශයෙන් කථා කරනවා නම්, අපි දැන් මේ ධර්මය දේශනා කරනවා. මේ අවස්ථාවේ දී මා තුළත් පහළ වන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යාමක්. මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන මේ සෑම කෙනකු තුළත් පහළ වන්නේ මේ පංචස්කන්ධයන් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක්.

මොකද මේ වචන පිට කරන විට ඇති වන ශබ්ද තරංග මේ අයගේ කණේ වැදීම නිසා ඒ පිළිබඳ දැනීමක් ඇති වෙනවා. "සෝතඤ්ච පටිච්ච සද්දේච උප්පජ්ජති සෝත විඤ්ඤාණං" කණත්, ශබ්දයත් නිසා සෝත විඤ්ඤාණය පහළ වනවා. සෝත විඤ්ඤාණය හා සම්බන්ධව ම මනසින් මේ වචන හඳුනා ගැනීම ආදිය සිදුවන නිසා මනෝ විඤ්ඤාණත් ඇති වනවා. එම නිසා විඥාන ස්කන්ධයේ පහළ වීමක්, විඥාන ස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන කාලය තුළ දී දැන් මේ සිදු වන්නේ.

ඒ වගේම මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන කොට මේ අය මේ සියල්ල ම මොනව ද කියලා හඳුනා ගන්නවා. මේ හඳුනා ගැනීමට කියන්නේ සංඥාව කියලා. එම නිසා මේ අවස්ථාවේ දී සංඥා ස්කන්ධයන් නිරන්තරයෙන් ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යනවා.

එතකොට මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන කොට, බොහෝ විට, උපේක්ෂා වේදනාවක් කෙනකු ගේ සිත තුළ ජනිත වන්නේ. ධර්මය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ඇති වෙනවා නම්, නිරාමිස සුඛ වේදනාවක් ජනිත වන්නටත් පුළුවන්. නැත්නම්, මේ ධර්මය අමිහිරි නම්, ධර්මය නො තේරෙනවා නම්, මේකට නුරුස්නා ස්වභාවයක් පවතිනවා නම් දුක්ඛ වේදනාවක් පවා ඇති වන්නට පුළුවන්. කවර ආකාරයෙන් හෝ සුඛ හෝ දුක්ඛ හෝ මැදහත් හෝ යන වේදනාත්‍රය අතුරෙන් කවර හරි වේදනාවක් මේ අවස්ථාවේ දී ඇති වෙනවා. එම නිසා වේදනා ස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් තමයි දැන් මේ සිදු වී සිදු වී යන්නේ.

මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන කොට, මේ කියන ධර්මය අවබෝධ වීම නිසා තමාගේ සිත තුළ ශ්‍රද්ධාව ඇතිවෙනවා, ප්‍රඥාව ඇතිවෙනවා,

ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣංගය තුළින් දැකිය යුතු ධර්මයන් දැකීමට හැකිවන ආකාරයේ විත්ත වෛතසික ධර්මයන් පහළ වනවා. මේ ආදී සියළුම වෛතසික ධර්ම ඔක්කොම සංස්කාර ස්කන්ධයට යි අයත් වන්නේ. එම නිසා මෙම අවස්ථාවේදී සංස්කාරස්කන්ධයන් ඇති වී, ඇති වී නැති වී නැති වී යනවා.

මේ විදිහට විඥානස්කන්ධයන්, සංඥාස්කන්ධයන්, වේදනාස්කන්ධයන්, සංස්කාරස්කන්ධයන් කියන ස්කන්ධ ධර්ම 4 ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන විට, ඒ නාම ධර්ම හා සම්බන්ධව ඇති වන රූප ධර්ම ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යනවා. මේ අයට මතක ඇති, රූප ඇතිවීමේ හේතු කියන විට, සිත නිසා හටගන්නා විත්තජ රූපත් තිබෙන බව ප්‍රකාශ කලා. අපේ සිතට අනුවත් රූප කලාප ඇති වෙනවා පවතිනවා නැති වෙනවා. එම නිසා මෙම ධර්මය ශ්‍රවණය කරන විට මේ රූපස්කන්ධයන් නිරන්තරයෙන් ඇති වෙනවා නැති වෙනවා. ඊට අමතරව මා මේ ශබ්දය පිට කරන වාරයක් වාරයක් පාසා මේ අයගේ රූපස්කන්ධය කම්පනයකට පත් වනවා. (ගුවන් යානයක් යන විට ඇති වන ශබ්දය වැනි මහත් ශබ්දයක් ඇති විට, දොරකට මේසයකට වැනි දේකට අත තබා බලන්න. එවිට එය කම්පනය වන හැටි තේරේ.) ඕනෑම ශබ්දයක් තුළින් ඇතිවන මේ කම්පනය නිසා රූපය නිරන්තරයෙන් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් වෙනස් වනවා. එම නිසා මේ අවස්ථාවේ මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන විට රූපස්කන්ධයේත් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් මේ වේලාවේ මේ සිදු වන්නේ.

මේ අනුව කල්පනා කරන කොට තමන්ටම තේරෙන්නට ඕනෑ මෙනත මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යාමක් හැර වෙන දෙයක් සත්‍ය වශයෙන්, පරමාර්ථ වශයෙන් නැහැ කියලා. මම ධර්මය ශ්‍රවණය කරනවා කියලා යම් කිසි කෙනෙක් හිතනවා නම් ඒක වැරදි දෙයක්. එහෙම සිතීම පවා සංස්කාරස්කන්ධයට යි අයත් වන්නේ. මම ධර්මය ශ්‍රවණය කරනවා කියන හැඟීම නාම ධර්මයක්. එතකොට මෙනත තනිකරම පංචස්කන්ධ ධර්ම රැස්වීමක් තිබෙන්නේ. ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමක් තිබෙනවා, ශ්‍රවණය කරන කෙනෙක් නැහැ. කුශල් රැස් කිරීමක් සිදු වනවා, කුශල් රැස් කරන කෙනෙක් නැහැ. මේ තත්ත්වය තමයි, ඕනෑම කාර්යයක් කරන කොට සිදු වන ක්‍රියා දාමය.

දන් තවත් උදාහරණයක් වශයෙන් හිතමු තමන්ට කවුරු හරි දෝෂාරෝපනය කරනවා, නැත්නම් බනිනවා, විවේචනය කරනවා එහෙමත් නැත්නම් කවුරුහරි තමන්ට හිරිහැර කරදර කරනවා කියලා. නො දන් අය සිතනවා තමන්ට අනුන් මේ දේවල් කරනවා කියලා. එහෙත් මෙහිදීත් සිදු වන්නේ තමා ගේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වී නැති වී යාමක් විතරයි. කවුරු හරි තමන්ට කායික පීඩාවක් කරනවා නම් දුක්බ සහගත කාය විඥාන ඇති වී නැති වී යාමක් එහි දී සිදු වන්නේ. වෙනත් අයකු තමන්ට දෝෂාරෝපනය කිරීම, විවේචනය කිරීම, බැනීම ආදිය කරන විට තමාගේ සෝත විඥානයන් එවිට ඇති වෙවී නැති වෙවී යනවා. මේ හා සම්බන්ධ මනෝ විඥානත් මෙහිදී පහළ වනවා. මේ විධියට විඥාන ස්කන්ධයේ පැවැත්මකු යි මෙනත තිබෙන්නේ,

අපට මේ ලෙසින් හිරිහැර කිරීම් ආදිය කරන්නේ ‘අසවලා’ යැයි අපි හඳුනා ගන්නා විට අපගේ ම සංඥා ස්කන්ධයේ ගලා යාමක් සිදු වනවා. මේ මගේ හතුරෙක්, දුෂ්ට කෙනෙක්, නරක කෙනෙක් ආදී සංඥා ජනිත වනවා. ඒ සංඥා වලට අනුකූලව මානසික දෝමනස්ස සහගත වේදනාවන් වගේම, කායික පීඩාවකට නම් අපි බඳුන් වී සිටින්නේ කායික දුක්බ වේදනාවන් ද ඇති වන විට අපගේම වේදනාස්කන්ධයේ ඇතිවෙමින් නැති වී යාමක් එතන පහළ වන්නේ. ඒ දුක් වේදනා ඇති වන කොටම මේ ඇති වුනේ දුක්බ වේදනාවක් කියන හැඟීමක් ඇති වනවා. ඒක සංඥා ස්කන්ධයට අයත් ධර්මයක්. එතකොට ඒ දුක් වේදනාව කෙරෙහි ගැටීමක්, තරහත්, අමනාපයක්, නුරුස්නා බවත් ආදී විත්ත සංස්කාර පහළ වන විට ඇති වන්නේ සංස්කාරස්කන්ධයේ ගලා යාමක්.

විඥාන - සංඥා - වේදනා - සංස්කාර කියන නාම ධර්ම තමන්ගේ සන්තානය තුළ මෙලෙසින් ජනිත වන විට, ඒකට අනුකූලව විත්තජ රූපත් ඇති වෙනවා. මේ අය දන්නවා තරහ සිතක් ගිය ගමන්, මුහුණ කළු වෙලා, විරූපී වෙලා ඕනෑම කෙනකුට තේරෙනවා මෙයාට තරහා ගිහිල්ලා කියලා. මොකද ඒ සිත් නිසා රූප උපදිනවා. ඒ නිසා රූපස්කන්ධයේ ඇති වීමකුත් නැති වීමකුත් මෙනත සිදු වෙනවා. තමන්ගේම - සම්මුති වශයෙනු යි තමන්ගේම කියලා කියන්නේ - පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් හැර මෙනත වෙන මොනවද තිබෙන්නේ කියලා බලන්න.

බාහිර සතුරන් කියලා අපි මුළුවෙන් හඳුනා ගන්නාට ඒ ඔක්කොම තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම පමණයි. මේක තේරුම් ගන්න බලන්න.

අපි හිතමු කෙනෙක් භාවනා කරනවා කියලා. මේක ටිකක් ගැඹුරු කාරණාවක්, හිතලා බලන්න. කෙනකු භාවනා කරන විටත් ඇති වන්නේ ඔය කියන ස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ ඇති විමක් පැවැත්මක් නැති විමක් පමණයි. වෙන කිසිවක් නැහැ. ඒ ස්කන්ධ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන ක්‍රියා දාමයක් හැර එතැන භාවනා කරන වෙනත් පුද්ගලයෙක් නැහැ; සත්වයෙක් නැහැ; “මම” භාවනා කරනවා නො වෙයි.

දැන් මේ අය කල්පනා කරන්න පුළුවන් භාවනා කරන්න ගනු ලබන අරමුණු තිබෙනවා, ඒවා බාහිර දේවල් කියලා. ඒවා බාහිර දේවල් නො වෙයි. තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම. උදාහරණ වශයෙන් අපි හිතමු කෙනෙක් බුදුගුණ භාවනාව කරනවා කියලා. මේ බුදුගුණ භාවනාව කරන විට සමහර අය හිතනවා බුදු භාමුදුරුවෝ ගාවයි මේ බුදුගුණ තිබෙන්නේ, ඒ බුදුභාමුදුරුවෝ ළඟ තිබුණ බුදු ගුණ තමයි අපි මේ සිහි කරන්නේ කියලා. මෙහිදී අප පෙන්වන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ බුදුගුණ නැහැ කියන කථාවක් නො වෙයි; සත්‍ය වශයෙන් සිදුවන පරමාර්ථමය ක්‍රියාදාමය යි. එහිදීත් තමන්ගේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වෙවී නැති වෙවී යාමක් හැර වෙන බුදුගුණ කියලා දෙයක් නැහැ. මේවා සම්ප්‍රදායිකව කියන ධර්ම දේශනා නො වෙයි. ඒක නිසා ටිකක් ගැඹුරින් මේවා ගැන සිතා බැලිය යුතු යි.

දැන් අපි බුදුගුණ සිහිපත් කරන විට, ඒවා සිහිත් නම් සිහිපත් කරන්නේ අපගේ සිත තුළ මනෝ විඥාන ඇති වෙනවා. අපිට බුදුගුණ සප්තකායනා කරන්න පුළුවන්. එවිට සෝභ විඤ්ඤාණ ගලා යනවා. බුද්ධ රූපයක් බලා ගෙන බුදුගුණ වඩනවා නම් වක්ඛු විඤ්ඤාණත් ජනිත වනවා. මේක විඥාන ස්කන්ධයේ ඇතිවීමක්.

ඒ බුදුගුණ අරහං, සම්මා සම්බුද්ධෝ ආදී වශයෙන් අපි හඳුනා ගන්නවා. ඒක සංඥා ස්කන්ධයේ පහළ වීමක්.

ඒ බුදුගුණ සිහිපත් කරන විට සමහරවිට නිරාමිෂ ප්‍රීතියක් ජනිත වෙනවා. මොකද බුදුගුණ සිහි කරන්න සිහි කරන්න සිත තුළ ප්‍රීති

සම්බෝජ්ඣංගය වැඩෙනවා. සමාධියත් වැඩෙනවා. මේ නිසා නිරාමිෂ සුඛයක් නැත්නම් ප්‍රීතියක් අත් දකින්න පුළුවන්. මේ ප්‍රීතිය සුඛය ජනිත වන්නේ තමන්ගේ සිත තුළ.

බුදුගුණ ගැන පහළ වන සිතුවිලි, වෛතසික ධර්ම ඔක්කොම සංස්කාර ස්කන්ධයේ පහළ වීමක්.

මේ නාම ස්කන්ධයන්ට අනුකූලව චිත්තජ රූප ඇතිවෙන නිසා, රූපස්කන්ධයත් එතැන ජනිත වෙනවා.

බුදුගුණ කියලා අපි කිව්වට තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම යි මේ අරමුණට ගන්නේ, ඒකයි ගැඹුරු කාරණාවක් කියලා අප කිව්වේ. තමන්ගේම පංචස්කන්ධ ධර්ම අරමුණට ගනිමින් තමන්ගේම පංචස්කන්ධ ධර්ම පවතිනවා. පංචස්කන්ධ ධර්ම කියන එකට එක වචනයක් කියන්න පුළුවන් “සංස්කාර” කියලා. හේතුන්ගෙන් හටගත් දේවලට යි සංස්කාර කියන්නේ.

දැන් අපි සිහි කරන්නේ බුදු ගුණ. නමුත් සිහි කරන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම. සංස්කාර සංස්කාරම අරමුණු කරමින් ඇති වෙමින් පැවතෙමින් නැති වෙමින් යාමේ ක්‍රියා දාමයක් හැර මෙතන බුදුගුණයක් ඇත්තෙන් නැහැ, බුදුගුණ භාවනා කරන කෙනෙක් ඇත්තෙන් නැහැ. පරමාර්ථමය සත්‍ය ස්වභාවය ඒකයි. මේ සත්‍යය දකින්නට අපි භය වන්නට හොඳ නැහැ. මොකද සත්‍යය දකින්නේ නැතිව අපිට නිවන් දකින්නට බැහැ. මේ පරමාර්ථ ධර්මයන්ගේ පරමාර්ථමය ස්වභාවය ඒ ආකාරයෙන් අප අවබෝධ කර ගත යුතු යි.

මෙය තව දුරටත් ඉතා හොඳින් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා තවත් උදාහරණයක් අරගෙන බලමු. අපි හිතමු මෙම ත්‍රි භාවනාවේ කෙනෙක් නිරත වෙනවා ය කියලා. මෙම ත්‍රි භාවනා කරන විට, අපි “සියළු සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා”, ආදී වශයෙන් සිතනවා. එසේ සිතන විට තමන්ගේ මනෝ විඥාන යි ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන්නේ. සියළු සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා කියලා අපි වචනයෙන් කියනවා නම්, එවිට සෝභ විඤ්ඤාණයනුත් ඇති වෙනවා. මේක විඥාන ස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක්.

“මාගේ හිතවත් සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා, මැදහත් සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා, වෛරී සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා” ආදී වශයෙන් සිතන විට ඒ හිතවත් මැදහත් වෛරී ආදී හැඟීම් සියල්ලම සංඥා ස්කන්ධයට යි අයත් වන්නේ. එම නිසා මෙම ත්‍රි භාවනා කරන විට සංඥාස්කන්ධයත් ගලා ගෙන යනවා.

මෙම ත්‍රිය තරමක් දියුණු වන විට නිරාමිෂ ප්‍රීතියක් සුබයක් දැනෙනවා. මෙම ත්‍රි දියුණු නැති විට දී මැදහත් වේදනාවන් ජනිත වනවා. මෙය වේදනා ස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක්.

ඒ වගේම මෙම ත්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වෙනත් වෛතසික ධර්ම ඇතිවීම නිසා සංස්කාර ස්කන්ධයේ පහළ විමකුත් සිදු වෙනවා.

මෙම ත්‍රි සහගත සිතින් සිටින විට අපේ මුහුණ ප්‍රබෝධමත්. අපේ මුහුණ ප්‍රසන්න යි. තරහා ගියා වාගේ රළු පරුෂ රෝද පෙනුමක් නො වෙයි තිබෙන්නේ. ශාන්ත, ප්‍රණීත, දකුම් කළු, දකින කෙනෙකුට පැහැදීම ගෙන දෙන ප්‍රසන්න පෙනුමක්. මෙයින් පෙන්නුම් කරන්නේ මෙම ත්‍රිය තුළින් අපගේ රූප කලාප උපදින ආකාරය යි. මෙය රූපස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක්.

මෙලෙස තමාගේ පංචස්කන්ධ ධර්ම යි මෙම ත්‍රි භාවනා කරන විට ජනිත වන්නේ.

මේ අයට හිතෙන් පුළුවන් අපි මෙම ත්‍රිය කරන්නේ බාහිර ලෝක සත්වයාට කියලා. බාහිර ලෝක සත්වයා අපි අරමුණු කරන එක ඇත්ත. එහෙත් එහි දී සත්‍ය වශයෙන් සිදු වන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ පැවැත්මකු යි. සියළු සත්වයෝ - ප්‍රිය සත්වයෝ - මැදහත් සත්වයෝ - වෛරී සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා ආදී ලෙසින් සිතන විට තමාගේ ම විඥාන සංඥා ආදී ධර්ම පහළ වන බව මා කලින් කීවා. මෙම ත්‍රියට අරමුණු වශයෙන් ගන්නා සත්වයන්-සම්මුති වශයෙන් කථා කරන කොට සත්වයන් කියලා කියන්නට සිදු වෙනවා-තමන්ගේ ම ස්කන්ධ හැර බාහිර අරමුණු නො වන බව අවබෝධ වී යා යුතු යි. ඒ බාහිර සත්වයන් පිළිබඳ අප ගේ සිත තුළ සිතුවිලි නාම ධර්ම ජනිත වුනේ නැත්නම්, ඒ කිසිම සත්වයෙක් අප ගේ සිත තුළ විද්‍යමාන වන්නේ නැහැ. එම නිසා

බාහිර අරමුණු මොකක් වුනත්, ඒ සියල්ල ම අප ගේ ම නාම ධර්ම ඇති වෙවී නැති වෙවී යාමක් හැර වෙනත් දෙයක් නො වෙයි. ඒ වේදනා සංඥා ආදී නාම ධර්ම වලට අනුකූලව අප ගේ රූපස්කන්ධයත් පහළ වනවා. නාම ධර්ම ඇති වන විට චිත්තජ රූප උපදිනවා. ඒ නාම ධර්ම නිරුද්ධ වන විට මෙසේ උපන් චිත්තජ රූපත් ක්ෂණිකවම නිරුද්ධ වනවා.

එතකොට මෙතන මෙම ත්‍රි භාවනා කරන තමනුත් පංචස්කන්ධ ධර්ම. මෙම ත්‍රි භාවනාවට අරමුණු කර ගත් සත්වයනුත් තමන්ගේම පංචස්කන්ධ ධර්ම. පංචස්කන්ධ කියන එකට ‘සංස්කාර’ කියන වචනය යොදා ගතහොත් සංස්කාර සංස්කාරම අරමුණු කරමින් ඇති වී ඇති වී, නැති වී නැති වී ඔහේ ගලා ගෙන ගලා ගෙන යනවා. මේක තවත් ටිකක් එහාට කියනවා නම් අජ්ඣන්තික (තමාගේ) සංස්කාර, අජ්ඣන්තික සංස්කාරම අරමුණු කර ගනිමින් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් මේ සිදු වන්නේ.

මේ විධියට තමයි මොන කාර්යයක අපි නිරත වුනත් සිදු වන සත්‍ය ස්වභාවය. අපි හොඳක් කළත්, නරකක් කළත්, කුශලයක් කළත්, අකුශලයක් කළත්, කුශල් අකුශල් නො වන මොන දෙයක් කළත් තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යාමක් හැර වෙන දෙයක් විද්‍යමාන වන්නේ නැහැ. අපි ඇසෙන් රූපයක් බලනවා කියා හිතමු. මෙහිදී ඒ රූපය දක්කාට පසුව වක්ඛු විඤ්ඤාණ ඇති වනවා. ඒ රූපය හඳුනා ගන්නා රූප සංඥාව පහළ වනවා. ඒ හඳුනා ගත් ආකාරයට අනුව සැප-දුක්-මැදහත් යන වේදනා අතුරෙන් කවර වේදනාවක් හෝ පහළ වනවා. ඒ ඇති වුන වේදනාවත් ඊළඟට “මේ සුබ වේදනාවක්, මේ දුක්ඛ වේදනාවක්” ආදී ලෙසින් හඳුනා ගන්නවා. ඒ වේදනාව නිසා ඒ දුකපු රූප නැවත හොඳයි හොඳයි ලස්සනයි ලස්සනයි ආදී විවිධ ලෙසින් හඳුනා ගැන්මේ සංඥාවන් නැවත ජනිත වෙනවා. ඒ සංඥා වේදනා වලට අනුකූලව ලෝභය ද්වේෂය ආදී විවිධ චිත්ත සංස්කාර ගලා යනවා. ඒ නාම ධර්ම නිසා චිත්තජ රූපත් ඇති වනවා. මෙයින් මේ අය තේරුම් ගත යුතු වැදගත් ම කාරණය තමයි බාහිර රූපයක් දකිනවා බලනවා කියන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්මයන් ගේ පහළ විමක් හැර වෙන දෙයක් නො වෙයි කියන කරුණ.

බාහිර රූප අරමුණු පිළිබඳව තමාගේ සිත තුළ දැනීමක් ඇති වුනේ නැත්නම්, ඒ බාහිර රූප තමා ගේ සන්තානය තුළ විද්‍යාමාන වන රූපාරම්මණ නො වෙයි. ඒ නිසා බාහිර රූපාරම්මණ තමාගේ ම නාම ධර්ම හැර වෙනත් දෙයක් නො වන බවත් අවබෝධ කර ගත යුතු යි.

මේ අනුසාරයෙන් කණ - නාසය - දිව - ශරීරය හා මනස යන ඉන්ද්‍රියයන්ට ශබ්ද - ගඳ සුවඳ - රස - ස්පර්ශ - මනසට දැනෙන විවිධ දේ යන අරමුණු හමු වුනාට පසුව සිදුවන ක්‍රියාදාමයන් අවබෝධ කර ගන්න.

මෙන්න මේ තත්ත්වය නො දන්නා අය බාහිර අරමුණු අල්ලනවා, උපාදාන කරනවා, ඒවා අගයනවා, හොඳයි නරකයි උසස් පහත් ආදී වශයෙන් ඒවා නිර්ණය කරනවා. මේවා නො දත් අය තමන් ගේ පංචස්කන්ධ ලෝකය තුළ ආත්මයක් තිබෙනවා මම කියලා කෙනෙක් ඉන්නවා, සත්වයෙක් ඉන්නවා, ගැහැණියෙක් සිටිනවා, මිනිහෙක් සිටිනවා, ජීවයක් කියලා දෙයක් තිබෙනවා ආදී වශයෙන් වැරදි මුළාවකට පත් වනවා, මෝහයෙන් මුළා වෙනවා, අවිද්‍යාවෙන් යට වෙනවා. මේ විධියට අවිද්‍යා මෝහ ආදී ධර්ම ක්‍රියාත්මක වීම තුළින්, මේ සත්‍ය කරුණු සත්‍ය වශයෙන් දකින්නට නො හැකි සත්වයෝ මේවා මේ ආකාරයෙන් උපාදාන කරනවා, අල්ලනවා. එසේ උපාදාන කරන විට, පංචස්කන්ධ ධර්මයන්, පංච උපාදානස්කන්ධ ධර්මයන් බවට පත් වෙනවා. රූප - වේදනා - සංඥා - සංස්කාර - විඥාන කියන පංචස්කන්ධ ධර්ම මම කියලා හිතලා, මගේ කියලා හිතලා, මේවාට ඇලිලා බැඳිලා මේවා කෙරෙහි ආශාවෙන් කටයුතු කරන විටයි මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් ම පංච උපාදානස්කන්ධ බවට පත් වන්නේ. එතකොට මේ පංච උපාදානස්කන්ධ ධර්ම නැති නම්, සිදු වන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ ඇති වි ඇති වී, නැති වි නැති වී යාමක් පමණයි. තමන් මොන දෙයක් කළත්, මෙතෙක් කල් මෙතන සත්වයෙක්, මම කියලා කෙනෙක්, පුද්ගලයෙක් සිටිනවා කියලා රැවටිලා සිටියට, සිදු වන ක්‍රියාදාමය මෙන්න මේකයි කියලා තමන්ට ම අවබෝධ වන තෙක් ම මේ ගැන පැහැදිලි අවබෝධයක් ඇති කර ගත යුතු යි.

ඒ විධියට අවබෝධයක් ඇති වුනාට පස්සේ දැන් මේ කියන කාරණාව දකින්න. මේ ලෝක සත්වයා නොයෙක් දේ වලට ආශා කරනවා. මේ ආශාව නිසා තමයි නැවත නැවත උපදින්නේ. තණ්හාව දුක්ඛ සමුදය

සත්‍යය වශයෙන් බොහෝ අවස්ථාවල දී බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තිබෙනවා. අවිද්‍යාවත් දුක්ඛ සමුදය සත්‍ය වශයෙන් දක්වන්නට පුළුවන්. අවිද්‍යාව නැත්නම් තණ්හාවක් නැහැ. තණ්හාව ඇති වෙන කොට අවිද්‍යාවත් එතන. ඒ නිසා අවිද්‍යා තණ්හා දෙක මේ සංසාර ගමනේ සිටින මව සහ පියා වශයෙන් දක්වන්නට පුළුවන්. "මාතරං පිතරං හන්ත්වා..." කියලා දුක්වෙන ගාථාවක් තිබෙනවා. අම්මයි තාත්තයි දෙන්නම මරලා දාලා කියන එකයි මාතරං පිතරං හන්ත්වා කියන එකේ තේරුම. ඒ කියන්නේ අවිද්‍යා තණ්හා දෙක නැති කලා කියන එකයි.

සාමාන්‍ය ලෝක සත්වයා සිතන්නේ බාහිර අරමුණු වලට ආශා කරනව කියලයි. ප්‍රිය රූප වලට, ප්‍රිය ශබ්ද වලට, ප්‍රිය සුවඳට, ප්‍රිය රසයට, ප්‍රිය ස්පර්ශ වලට ආශා කරනව කියලා සිතා ගෙන සිටියට, සත්‍ය වශයෙන් ම ඔවුන් ආශා කරන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම වලට. තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම වලට යි ඔවුන් බැඳෙන්නේ, තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම යි උපාදාන කරන්නේ. මේක දකින්නට නො හැකිකම නිසා, ඒක දකින්නට තරම් තියුණු ප්‍රඥාවක් නැති නිසා බාහිර ලෝකයේ තිබෙන අජීවී සජීවී සෑම සංස්කාර ධර්මයක් ම උපාදාන කරනවා. රූප උපාදාන කරනවා, ශබ්ද උපාදාන කරනවා, ගන්ධ - රස - ඵොට්ඨබ්බ උපාදාන කරනවා, ධර්ම උපාදාන කරනවා. බාහිර වශයෙන් ලෝකයේ තිබෙන ගෙවල් දොරවල් ඉඩකඩම් ආදී නොයෙකුත් අජීවී දේවලුත්, දූ දරුවන් සුරතල් සතුන් ආදී විවිධ සජීවී අයත් කෙරෙහි බැඳෙනවා, ගැට ගැහෙනවා, ඒ සියල්ල ම සිතින් ග්‍රාහණය කරනවා. එහෙත් ඒ අය දන්නේ නැහැ ගැඹුරින් බලන විට තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම යි මෙලෙසින් ග්‍රාහණය කරන්නේ, තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම කෙරෙහි යි මෙලෙසින් බැඳෙන්නේ ගැට ගැසෙන්නේ කියලා.

දැන් අපි හිතමු කෙනෙක් යම්කිසි අයකු දකලා ආශාවෙන් යුතුව සතුටු සුඛ ආශ්වාදයක් විඳිනවා කියලා. මේ කාටත් තේරෙන ආකාරයෙන් අපි හිතමු පිරිමි කෙනෙක් ගැහැණු කෙනකු දකිනවා, ගැහැණු කෙනෙක් පිරිමි කෙනකු දකිනවා, දකලා ආශා කරලා සතුටෙන් සුඛයක් ආශ්වාදයක් විඳිනවා කියලා. අපට ඕනෑම අරමුණක් ගන්න පුළුවන්. අජීවී කාර් එකක් ගෙයක් මලක් වැනි දෙයක් වුනත් ගන්න පුළුවන්. මෙවැනි උපමාවක්

ගත්තේ මේ හැම දෙනාටම පහසුවෙන් තේරුම් ගන්නට පුළුවන් නිසයි. මොකද එදිනෙදා ජීවිතයේ දී ඕවා නිරන්තරයෙන් සිද්ධ වෙන නිසා.

මෙහිදී බොහෝ දෙනෙක් කල්පනා කරන්නේ, අපි මේ ආශා කරන්නේ ඒ දෑක පු රූපයට, අපි මේ ආශ්වාදයක් ලබන්නේ අපි දෑක පු ඒ රූපය නිසා, ඒ දෑක පු රූපය තුළින් තමයි අපිට මේ ආශ්වාදය ගෙන දෙන්නේ ආදී වශයෙන්. එහෙත් සත්‍යය ඒක නො වෙයි. තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට යි ආශා කරන්නේ. මේක තරමක් ගැඹුරුයි කිව්වේ ඒ නිසයි.

දැන් මේක තේරුම් ගන්න බලන්න. අපි හිතමු අපි ඉතා ලස්සන රූපයක් දැක්කේ කියලා. රූපය දකින කොට වක්බු විඥාන සිත් ඇති වි ඇති වි නැති වි නැති වි යනවා. මෙහිදී විඥානස්කන්ධයේ පහළ වීමක් මේ සිදු වුනේ. ඊට පස්සේ මේ දෑක පු රූපය සංඥාවකින් හඳුනා ගන්නා ලස්සනයි ලස්සනයි, හොඳයි හොඳයි කියලා. එයාගෙම හතුරෙක් එතැන සිටියොත්, ඔහු ඒ රූපයම හඳුනා ගන්නේ ලස්සනයි හොඳයි කියලා නො වෙයි, වෙනත් විධියකට. මේ කවර ආකාරයකින් හඳුනා ගන්නත්, ඒ සියල්ලම සංඥාස්කන්ධයේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක්.

ඒ හඳුනා ගත් ආකාරයට අනුව වේදනාවක් ගෙන දෙනවා. හොඳයි ලස්සනයි ආදී ලෙසින් හඳුනා ගත් අයට ගෙන දෙන්නේ සුඛ වේදනාවක්. ඒ රූපයම දෑක පු හතුරු කෙනාට ඇති වන්නේ සැප වේදනාවක් නො වෙයි, සමහර විට දුක්ඛ වේදනාවක්. වේදනාස්කන්ධයේ ඇති වෙවී නැති වෙවී යන එකයි මෙහිදී මේ සිදු වන්නේ.

දැන් මේ වේදනාව ඇති වුනාට පස්සේ, ඒ වේදනාවත් හඳුනා ගන්නවා මේ ඇති වුනේ සුඛ වේදනාවක්, මේ ඇති වුනේ දුක්ඛ වේදනාවක් කියලා. "යං වේදේති, තං සඤ්ජානාති" කියලා දක්වපු තැනක් තියෙනවා. යමක් විදින විට, ඒ විදින දෙයත් හඳුනා ගන්නවා. ඊට අමතරව, ඒ වේදනාවට අනුව දෑක පු රූපය නැවත නැවතත් හඳුනා ගන්නවා "අනේ හරි ලස්සනයි, හරි ලස්සනයි" ආදී වශයෙන්.

මේ විධියට ඇති වුන වේදනාවට, සුඛ වේදනාවක් නම් ආශා කරනවා, දුක්ඛ වේදනාවක් නම් ගැටෙනවා. දුක්ඛ වේදනාවට ගැටෙන්නේ සුඛ වේදනාව විදීමට තිබෙන ආශාව නිසයි. ඒ සුඛ වේදනාවට ආශා කරන නිසා, සුඛ වේදනාව ගෙන දීමට උපකාරී වූ ඒ රූපයටත් ආශා කරනවා. යම්කිසි රූපයක් දැකීමෙන් තමන්ට සුඛයක්, ආශ්වාදයක් ගෙන දෙන්නේ නැත්නම්, ඒ රූපයට අපි ඇලුම් කරන්නේ නැහැ. යම්කිසි රූපයක් දැකීම නිසා තමන්ට ආශ්වාදයක් ගෙන දෙනවා නම්, ඒ ආශ්වාදය නිසයි ඒ රූපයට ඇලුම් කරන්නේ, ආශා කරන්නේ, ආදරය කරන්නේ. ඒක නිසා ඇත්තෙන්ම තමන්ගේ වේදනාස්කන්ධයට යි මේ ආශා කරන්නේ. මේ ආශාව ආදී සිතුවිලි ධර්ම ඔක්කෝම අයත් වන්නේ සංස්කාරස්කන්ධයට.

මොනවද මෙහිදී සිදුවන පරමාර්ථමය ක්‍රියාදාමය කියලා දැන් හිතලා බලන්න. විඥාන ස්කන්ධයක්, සංඥා ස්කන්ධයක් වේදනාස්කන්ධයක්, සංස්කාර ස්කන්ධයක් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාමක් හැර වෙන කිසිවක් මෙතන නැහැ.

මේ නාමස්කන්ධයන්ට අනුව තමන්ගේ රූපස්කන්ධයත් ක්‍රියාත්මක වනවා. රාගයෙන් හරිත වෙන කොට රූපස්කන්ධය ක්‍රියාත්මක වන්නේ එක් ආකාරයකට. ද්වේශයෙන් දූවෙන කොට ශරීරය ක්‍රියාත්මක වන්නේ තවත් ආකාරයකට. සිතට අනුකූලව රූපස්කන්ධයත් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යනවා.

යම් රූපයක් දෑක පු ආශාවක් ආශ්වාදයක් අත් දකිනවා කියන්නේ, මේ විධියට බලන කොට, තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වෙවී නැති වෙවී යාමක් හැර අන් දෙයක් නො වෙයි කියන කරුණ මේ අයට දැන් හොඳින් තේරෙන්නට ඕනැ.

මීළඟ කරුණ මීට වඩා ටිකක් ගැඹුරුයි. අපි දෑක පු බාහිර රූපය කියන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ට. ඒ කියන්නේ අපි දෑක පු ඒ රූපය දකින විට ඇති වූ විඥාන, ඒ රූපය හඳුනා ගත් සංඥාව ආදී නාම ධර්ම තමන් ගේ සන්තානය තුළ ඇති වුනේ නැත්නම් ඒ රූපය, අප අනුව බලන විට, අපට රූපාරම්මණයක් නො වෙයි. මේ නාම ධර්ම නිසා අප ගේ රූපස්කන්ධයත් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන බව කලින් මේ අයට අප

කීවා. බාහිර රූපාරම්මණ පැත්තක තිබෙන රූප පමණයි. ඒවා පිළිබඳව ඇති වන සියළුම නාම ධර්ම ඇති වන්නේ තමන්ගේ සිත තුළ. එසේ තමන්ගේ සිත තුළ නාම ධර්ම පහළ නො වන, පහළ නො වූ කිසිම රූපයකින් කිසිම වැඩක් නැහැ.

එතකොට අපි ආශා කරන්නේ ඇසට පෙනෙන රූප වලට නො වෙයි. තමන්ගේ ම වේදනා ආදී ස්කන්ධ වලට. වේදනාවට ආශා කරන නිසා, ඒ ඇති වූ ආශාවටත් ආශා කරනවා. සතර සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය විස්තර කරන විට බුදුරජාණන් වහන්සේ “රූප තණ්හා ලෝකේ පිය රූපං සාත රූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති...” රූප තණ්හාව කෙරෙහිත් තණ්හාව ජනිත වන බව වදාරල තිබෙනවා. ඒක නිසා තමයි, ඒ තණ්හාව ගෙන දෙන වේදනාව තව තවත් සොය සොයා යන්නේ. තමන්ට වේදනාව නිසා ආශාවක් ඇතිවුනා, ඒ ආශාවටත් නැවත ආශා කරනවා. එතකොට මේ ආශාවට ආශා කළ නිසා නැවත වේදනාවට ආශා කරනවා. වේදනාවට ආශා කළ නිසාම, වේදනාව ගෙන දුන්නේ යම්කිසි සංඥාවක් තුළින් නම් ඒ සංඥාවටත් ආශාව ජනිත වනවා. ලස්සන රූපයක් දකලා මේක ලස්සනයි ලස්සනයි හොඳයි හොඳයි ආදී ලෙසින් ඇති කර ගන්නා සංඥාව කෙරෙහි ආශාව ඇති වන හැටි ගැන හිතලා බලන්න.

දැන් එතකොට සංඥාවටත් ආශා කරනවා, වේදනාවටත් ආශා කරනවා, තණ්හාව ආදී සංස්කාර වලටත් ආශා කරනවා. මේ ඔක්කොම ජනිත කරලා දුන්නේ වක්ඛු විඥාන, මනෝ විඥාන ආදිය ඇති වූන නිසා. මෙම නිසා විඥානස්කන්ධයටත් ආශා කරනවා.

මේ විඥාන - සංඥා - වේදනා - සංස්කාර කියන ස්කන්ධ වලට ආශා කරමින් ඒවා උපාදාන කරන නිසා, ඒ ස්කන්ධ පහළ වීමට ස්ථානය වූ රූපස්කන්ධයටත් ආශාවක් නිරායාසයෙන්ම ඇති වෙනවා. මෙතන රූපස්කන්ධයට ආශා කරනවා කියන කරුණ කියන්න අවශ්‍යත් නැහැ. රූපස්කන්ධය කියන එක සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන නාම ධර්මයක් නිසා. රූපය රූපයක්. නාමයක් නො වෙයි. එහෙත් රූපය කෙරෙහි නාම ධර්ම අප සිත තුළ ඇති වුනේ නැත්නම්, ඒ රූප අපට රූප නො වෙයි. තමන්ගේම

රූපය කෙරෙහි වූවත්, ඒක මම කියන හැඟීමක් හෝ මගේ කියන හැඟීමක් හෝ ලස්සනයි කැනයි ආදී කවර ආකාර සිතිවිලි සමූහයක් හෝ ඒ රූපය කෙරෙහි ආශාවක් ආදී යම්කිසි සිතිවිලි දාමයක් හෝ ඇති වනවා නම් ඒ සියළුම සිතුවිලි තමාගේ සිත තුළ යි ඇති වන්නේ. ඒ සිතිවිලි ඇති වුනේ නැත්නම්, ඒ රූප තුළ ලස්සන ඇත්තෙන් නැහැ, කැන ඇත්තෙන් නැහැ, මම මගේ බවක් ඇත්තෙන් නැහැ, ඔය කියන මොනවත් ම නැහැ. එහෙම බලන විට රූපස්කන්ධය මෙතැන නාමස්කන්ධයක් බවට පරිවර්තනය වෙනවා.

අපි මේ ඇසට පෙනෙන රූපයක් අර ගෙනයි කථා කළේ. මේ අනුසාරයෙන් ම කණට ශබ්දයක් ඇසුනාට පස්සේ, නාසයට ගඳ සුවඳක්, දිවට රසයක්, කයට ස්පර්ශයක් සහ මනසට යම් අරමුණක් හමු වුනාට පස්සේ සිදුවන ක්‍රියා වලියත් මේ අය ඉතා පැහැදිලිව ම අවබෝධ කර ගත යුතු යි.

ඒ විධියට තමන් ආශා කළේ බාහිර රූප ශබ්ද ගැන රස ඵොට්ඨබ්බ වැනි බාහිර අරමුණු වලට නො වෙයි, තමන්ගේ ම වේදනා සංඥා සංස්කාර විඥාන ආදියට බව අවබෝධ වන විට, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය මේ අයුරින් ක්‍රියාත්මක වන්නේ කියලා තමන්ට ම පැහැදිලි අවබෝධයක් ඇති වෙනවා. දුක්ඛ සමුදය මේ ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙවිච නිසා තමයි නැවත නැවත ඉපදී ඉපදී සංසාරය පුරා මේ විධියට ආවේ; නැවත නැවතත් ඉපදී ඉපදී අනාගතයේ සංසාරය පුරා ගමන් කරන්න සිදු වන්නෙන් ඒ නිසයි.

“සා බෝ පනේසා, හික්ඛවේ තණ්හා කඤ්ඤා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසති” මේ තණ්හාව කොතැන ද මහණෙනි, උපදින්නේ කොතැනද පිහිටන්නේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ විමසනවා. ඒකට පිළිතුරු වශයෙන් වදාළ කරුණු ඔක්කොම මම මේ කියපු ධර්ම කාරණා තුළ අන්තර්ගත යි. ඇස - ඇසට පෙනෙන රූප - වක්ඛු විඥාන - වක්ඛු සම්ඵස්ස - වක්ඛු සම්ඵස්සජා වේදනා - රූප සංඥා - රූප සංවේතනා - රූප තණ්හා - රූප විතකී - රූප විචාර මහණෙනි, ලෝකයෙහි පවත්නා ප්‍රිය වූ සාත වූ දේවල්. ඒවා කෙරෙහි මේ තණ්හාව උපදිනවා, මේ තණ්හාව බැස ගෙන සිටිනවා.

ඇස ගැන කථා කළොත් ඇහැට ආශා කරනවා. ඇහැට පෙනෙන රූප වලට ආශා කරනවා. වක්බු විඥානයට ආශා කරනවා, ඒක නිසා වක්බු සම්ප්ප්පයට ආශා කරනවා. වක්බු සම්ප්ප්ප්ප වේදනාවට ආශා කරනවා. රූප සංඥාවට ආශා කරනවා. රූප සංවේතනා වලට - රූප විචර්ක වලට - රූප විචාර වලට - රූප තණ්හාවට ආශා කරනවා. මෙතන කරුණු 10 ක් තිබෙනවා. ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය මනස යන එක් එක් ඉන්ද්‍රියයට 10 ගණනේ ඉන්ද්‍රිය 6 න් වැඩි වුනාම දුක්බ සමුදය සත්‍යය ක්‍රියාත්මක වන ආකාර 60ක් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කොට වදාළා.

මේ කරුණු 60 න්ම විස්තර වන්නේ පංචස්කන්ධ ධර්ම හැර වෙන දෙයක් නො වෙයි. එම නිසා තමන් ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට යි මේ ආශා කරන්නේ, වෙන දේකට නො වෙයි කියන කරුණ මේ අයට දැන් අවබෝධ වන්නට ඕනෑ.

දැන් මේක හරියටම තේරෙනවා නම්, ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස ම අවබෝධ වෙලා පෙනෙනවා නම්, තමන්ට තේරෙන්නට ඕනෑ බාහිර අරමුණු වල මොන වටිනාකමක් ද තිබෙන්නේ කියලා. ඒ බාහිර අරමුණු මොනම ආකාරයකින්වත් අපව අගයන්නට පුළුවන් ද? තමන්ගේ සිත තුළ පහළ වන මේ ආශාව ඇති වුනේ නැත්නම්, බාහිර අරමුණුවල කිසිම ලස්සනක් ඇත්තෙත් නැහැ, කිසිම අගයක් ඇත්තෙත් නැහැ, කිසිම වටිනාකමක් ඇත්තෙත් නැහැ. මෙය ප්‍රායෝගිකව අත් දැකීම සඳහා, මේ කියන කාරණාව පසුව ක්‍රියාත්මක කරලා බලන්න. තමා ඉතාමත් ම ප්‍රිය කරන සිංදුවක් අහ අහා ඉන්න. ඒ සිංදුව ආශ්වාද කරමින් සිටින විටදීම, මෙතන සිදුවන්නේ මොකක් ද කියලා බලන්න. එතකොට තේරෙයි, මේ විඥානය ඇතිවෙනවා මේ සංඥාව ඇති වෙනවා, මේ වේදනාව ඇති වෙනවා, ඒ වේදනාවට තමන් ආශා කරනවා නේද කියලා. ඒ සිංදුව ලස්සනයි ලස්සනයි කියලා හිතන්නේ නැතිව ඒකට ආශා කරන්නේ නැතිව බැලුවොත් තමන්ට ම තේරෙයි ඔහේ ශබ්ද ඇති වි ඇති වි නැති වි නැති වි යනවා, වෙනත් ශබ්දයක් ඇසුණ වගේම ඒ පිළිබඳ දැනීමක් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන එක විතරයි නේ ද මෙතන සිදු වන්නේ කියලා.

දැන් මේ කියන කාරණාව මීට වඩා එහා ගැඹුරු කරුණක්. යම් දේකට ආශා කරන විට, ඒ පිළිබඳව උපාදානයක් තමාගේ සිත තුළ ජනිත

වනවා. අපි මේ ආශා කරන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට. ඒක නිසා යම්කිසි දෙයක් අපි උපාදාන කරනවා නම්, සිතීන් අල්ලනවා නම්, ඒ අල්ලන්නේ උපාදාන කරන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකය යි. එහෙම නැතිව බාහිර වශයෙන් පවත්නා උපාදාන කරන දේවල් ලෝකයේ නැහැ. මෙහෙම උපාදාන කරන විට, පංචස්කන්ධ ධර්ම, පංච උපාදාන ස්කන්ධ ධර්ම බවට පත්වනවා. ඒ පංචුපාදානස්කන්ධ ලෝකය තමන්ගෙන් පරිභාහිරව නො වෙයි තිබෙන්නේ. අප්ප්කධ්නික වශයෙන් තමාගේ සන්තානය තුළයි ඒවා ක්‍රියාත්මක වන්නේ.

එතකොට දැන් තේරෙන්නට ඕනෑ අපි ආශ්වාද කරන්නේ, උපාදාන කරන්නේ බාහිර රූප නො වෙයි, බාහිර ශබ්ද නො වෙයි, බාහිර ගඳ සුවඳ නො වෙයි, බාහිර රස නො වෙයි, බාහිර ස්පර්ශ නො වෙයි, තමන්ගේ ම සිතුවිලි සමුදායක්, තමන්ගේ ම නාම ධර්මයන්. ඒක යි බුදුහාමුදුරුවෝ මෙහෙම ප්‍රකාශයක් කරන්නේ.

**“සඛිකප්ප රාගෝ පුරිසස්ස කාමෝ
න තේ කාමා යානි චිත්‍රානි ලෝකේ”**

ලෝකයේ තිබෙන ලස්සන දේවල් කාම නො වෙයි, කෙනකු ගේ කාමය කියන්නේ තමන්ගේ ම සිතුවිලි යි. යම් අයකුගේ සිත තුළ පවත්නා නාම ධර්මවල පැවැත්ම ම යි බුදුහාමුදුරුවෝ කාම කියලා ප්‍රකාශ කරලා තිබෙන්නේ. බුදුහාමුදුරුවෝ සත්‍ය වශයෙන් ම දෑකපු දේවල් මේ බුදු වදන් වලින් මෙලෙසින් ප්‍රකාශ කළේ. අපිත් ඒවා ඒ ආකාරයෙන් ම දක්කොත් බුදු හාමුදුරුවෝ කවුද කියලා අපට හඳුනා ගන්නට පුළුවන්. එතකොට තමයි බුදුහාමුදුරුවෝ දකින්නේ. “යෝ ධම්මං පස්සති, සෝ මං පස්සති” බුදුහාමුදුරුවන්ගේ ධර්මය තමන් විසින් ම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස ම අත්දකින කොටයි, බුදුහාමුදුරුවෝ කවුද කියලා අපි දකින්නේ. එහෙම නැතිව පොත්වල ධර්මය කියැවීමෙන් පමණක් බුදුහාමුදුරුවෝ දකින්නට බැහැ.

මේ විධියට තමන් බාහිර ලෝකයේ රූප - ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ඵොට්ඨබ්බ (කයට ස්පර්ශ වන දේවල්) වැනි ධර්මයන්ට ආශා කළේ නැහැ, ඒවා තමන් උපාදාන කළේ නැහැ, තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයටම යි ආශා කළේ, එයම යි උපාදාන කළේ කියා ඉතා පැහැදිලිව ම ප්‍රත්‍යක්ෂ

ලෙස ම අවබෝධ කර ගන්නට පස්සේ, කළ යුතු තෙවන අදියර ගැනයි දැන් කථා කරන්නේ.

මෙහිදී අප කියන්නේ ඉතාමත්ම සරල වචන ටිකක්. එහෙත් එහි තිබෙන ගැඹුරු බව වචන වලින් කියා නිම කරන්නට බැහැ. එය අත්දකින කෙනකුට පමණයි එහි තිබෙන වටිනාකම ගැඹුරු බව තේරෙන්නේ. අපි ආශා කරන්නේ තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට කියලා කලින් කිව්වා. රූප - වේදනා - සංඥා - සංස්කාර සහ විඥාන කියන ස්කන්ධ වලට.

අපි විඥානස්කන්ධයෙන් පටන් ගනිමු. මේ විඥානයේ ස්වරූපය මොකක් ද? ඇති වුනා - පැවතුනා - නැති වුනා. නැවත ඇති වුනා - පැවතුනා - නැති වුනා. මේ නැති වී යන විඥානයේ කිසිම අගයක් සාරයක් හරයක් වටිනාකමක් නැහැ. විඥානය කියන්නේ හුදු නාම ධර්මයක් පමණයි. හරියට පාවී ගිය හුළඟක් වගේ කිසිම හරයක් වටිනාකමක් නැති නිකම්ම හිස් දෙයක්. දැන් අපි හිතමු සුළඟ ටිකක් දැන් හමලා, වහා අනෙක් පැත්තකට හමා ගෙන ගියා කියලා. මොනවද ඒ සුළගේ ඉතිරි වුනේ. ඒ නැති වී ගිය හුළගේ කිසිම වටිනාකමක් තිබෙනවා ද? කිසිම අගයීමකට බඳුන් කරන්න පුළුවන් දෙයක් ඒක තුළ නැහැ. සුළං පාර ඇවිදිත් හමලා ගියා. එච්වරයි. මේ සුළඟට ආශා කළා නම් ඒක මෝඩකමක්. සුළඟකට ආශා කළා වගේ අපි විඥානයටත් ආශා කළා. මේකට ආශා කළේ කොයිතරම් නම් මෝඩකමකින් ද? ඒ ආශාවත් හුළඟක් වගේ ඇති වෙලා නැති වෙලා යන නාම ධර්මයක් පමණයි. මේ විඥානය, මේ ආශාව හුළඟක් වගේ ඇති වෙලා නැති වෙලා යන නාම ධර්ම පමණක් නේද කියලා අවබෝධයෙන් දකින්න. එසේ දැක විඥානය කෙරෙහි ඇති බැඳීම සිතින් අත හරින්න.

දැන් අපි ආශා කළ සංඥාව දෙසට හැරෙමු. සංඥාව කියන්නේ මොකක් ද? හඳුනා ගැනීමක්. සිත තුළ ඇති වී නැති වී යන හුදු දැනීම් මාත්‍රයක්. සංඥාවත් ඇති වුන ගමන්ම නැති වී යනවා. ඒකෙක් කිසිම දෙයක් නැහැ අගයන්නට. පාවී ගිය සුළඟක් වගේ සංඥාවේ කිසිම සාරයක් හරයක් මොකක්වත් නැහැ. මොන මෝඩකමකින් ද මේකට ආශා කළේ. ඒ ආශාවත් හුළඟ වගේම ඇති වී නැති වී පාවෙලා ගිය හුදු නාම මාත්‍රයක් පමණයි. මේ බව තමාට ම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසින් අවබෝධ වී පෙනී යා යුතු යි.

එසේ දකින්න. එසේ දැක ඒවා කෙරෙහි පවත්නා බැඳීමත් සම්පූර්ණයෙන් ම සිතින් අත හැර දමන්න.

ආශාව ඇතිවීමේ මෝඩකම දකින්නයි මේවා කරන්නේ. නිවන් යන්නට නම් අපි දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. "තං බො පනිදං දුක්ඛ සමුදයං අරියසච්චං පහාතබ්බං" දුක්ඛ සමුදයාර්ය සත්‍යය ප්‍රභාණය කළ යුතු යි මහණෙනි; එහෙමයි බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කරලා තිබෙන්නේ.

ඇති වී වහා නැති වී යන කිසිම වැඩක් නැති මේ නාම ධර්ම වල කිසිම රූපීය භාවයක් ඇත්තෙක් නැහැ, ඇසින් දකින්නට හැකි කමක් ඇත්තෙක් නැහැ. කිසිම අගයක් නැති මේ නාම ධර්ම වල යථා තත්ත්වය නො දන්නා මෝඩ අයට මේවා මහා වටිනා දේවල්. මුතු මැණික් වලටත් වඩා වටිනා දේවල්.

දැන් වේදනාස්කන්ධය. අපි දැන් මෙතැන කථා කරමින් එන්නේ සුඛ ආශ්වාදයක් ගැන යි. ලෝක සත්වයෝ සුඛ වේදනාව අල්ලාගෙන දඟලනවා. ලෝක සත්වයෝ හැම දෙයක්ම වගේ කරන්නේ සුඛ වේදනාව හොය හොයා කටයුතු කිරීම සඳහා. සුඛ වේදනාව ලබා ගැනීමට මේ හැම දෙයක්ම හැම කෙනෙක් ම වාගේ කරන්නේ. සුඛ වේදනාවට රහත් වෙච්ච නැති හැම කෙනෙක්ම යට වෙලා. මොකක් ද මේ සුඛ වේදනාව? හුදු නාම මාත්‍රයක්; හුළඟක් වගේ ඇති වෙලා නැති වෙලා ගිය, කිසිම වටිනාකමක් නැති, අගයක් නැති, සාරයක් නැති, හරයක් නැති, හිස් වූ හුදු නාම ධර්මයක්. මේකේ මොකක්ද අගයන්නට තිබෙන්නේ. මේකට ආශා කළා නම්, ඒ ආශාවත් සුළඟක් වැනි හුදු නාම ධර්මයක් පමණයි. සිත තුළම පහළ වුන දෙයක්. සමහරවිට අපි ආශා කළේ අසුවී මුත්‍රා වමනය ආදිය පිරුණු දුගඳ හමන අසුවී මළ වලට. නැත්නම් එල්ලෙන මස් වැදෑලි වලට, මේද වැදෑලි වලට. සුඛ වේදනාව උපාදාන කර ගන්නට පස්සේ ඕනෑම ජරාවක් අපට අගයවත් දේවල් වෙනවා. මේ සුඛ වේදනාවට යටවීම තරම් තවත් භයානක දෙයක් ලෝකයේ නැහැ. මොකද ඒ තරම් දුරට අපි ඒවාට මුළා වුනා. ඒ තරම් දුරට අපි ඒවාට යට වුනා. ඒ තරම් දුරට අපි ඒවායින් ගැට ගැසුණා. මේ සුඛ වේදනාව ඒ තරම්ම දුරට අපි සසර දුකට

ඇද දමුවා. මේ තරම් බිය විය යුතු කරුණක් තවත් නැහැ. "භාග්‍යබලං ඒතස්ස සුඛස්ස" පංචකාම ගුණික මේ සුඛයට බිය විය යුතු යි මහණෙනි කියලා එම නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තිබෙනවා. අතීතයේ අපි සුඛයට යට වෙලා, සිතීන් අල්ලා ගෙන දැගලූ ඒ පිළිකුල් සහගත අරමුණු ගැන දකින විට, මේ සිත තරම් නිග්‍රහ කළ යුතු පහත් නිහිත දෙයක් තවත් ලෝකයේ නැහැ කියලා තේරෙනවා.

මේ විධියට සංඥාවට, වේදනාවට, තණ්හාවට අපි ආශා කළා. ඒ සංඥා වේදනා තණ්හා මේ ඔක්කොම ඇති වුනේ පළමුවෙන් විඥානයක් ඇති වූ නිසා. එම නිසා විඥානයටත් ආශා කරනවා. මේ විඥානයත්, ඒ ආශාවත් හුළඟක් වගේ ඇති වෙලා නැති වෙලා පාවී ගිය, කිසිත් ඉතිරි නො වූ හිස් වූ, කිසිම අගයක් සාරයක් හරයක් නැති දැනීම් මාත්‍ර විතරයි. මෙතන තිබෙන්නේ මොකක් ද, මේවායේ මොනවද තිබෙන අගය කියලා බලන්න.

දැන් මේක තේරුණාට පස්සේ - මං අර කලින් කිව්වා නේද සිංදුවක් අසමින් රස විදින ගමන් එහි දී ඇතිවෙන පංචස්කන්ධ ධර්මයන් ගේ ඇතිවීම නැතිවීම බලන්න කියලා. දැන් ඒක දැකලත් ඉන්නේ. ඒ දැකපු අය විසින් නැවත තමන් ප්‍රිය කරන ඒ සිංදුවම අහන්න - අහන ගමන් මොනවද මෙතන සිදුවන්නේ කියලා බලන්න. විඥානස්කන්ධයක් ඇති වෙනවා, හුළඟක් වගේ නැති වෙනවා. සංඥාස්කන්ධයක් ඇති වෙනවා, පවතිනවා, නැති වෙනවා, වේදනාස්කන්ධයක් ඇති වෙලා, හුළඟක් නැති වූනා වගේ නැති වෙලා යනවා. තණ්හා ගොඩක් ඇති වි ඇති වී නැති වී යනවා. තණ්හාව අයත් වන්නේ සංස්කාරස්කන්ධයට. මොනවද මෙතන ඉතිරි වන්නේ. මොන හරයක් වටිනාකමක් ද මේවායේ තිබෙන්නේ.

මේක නො දැක්ක මෝඩ කමක් තිබුණා. මේ මෝඩකමත් අර හුළඟක් වගේ ඇති වී නැති වී යන නාම ධර්ම මාත්‍රයක්. දැන් අපි මේක දකිනවා, ප්‍රඥා ඇසකින්, විදර්ශනා ඥානයකින්. මේක මොකක් ද ? ඒකත් ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යන හුළඟක් වැනි කිසිම වටිනාකමක් නැති හිස් වූ නාම ධර්මයක්. මේ නාම ධර්ම වල මොනවද අගයන්නට තිබෙන්නේ. කිසිම අගයීමක් කරන්නට දෙයක් නැහැ. මේ නාම ධර්ම ඔක්කොම ඇති වෙනවා, පවතිනවා, නැති වෙනවා. ආත්මයක් කියලා ගන්නට කිසි දෙයක්

මේ කිසි තැනක ඉතිරි වන්නේ නැහැ. ඔක්කොම තනිකරම අනාත්ම පිණ්ඩයක්. මේ සියල්ලම දැන් සම්පූර්ණයෙන්ම අතහරිනවා කියලා අතහරින්න.

මෙන්න මේ අනාත්ම ස්වරූපය හරියටම පැහැදිලිව ම සිතට පෙනී අතහැරී යන කොට පහළ මාරී ඵල ලබා ඇති කෙනකුට නම් ශුන්‍යතාවයකට හෝ නිවනට සිත පත් වනවා. පෘථජ්ජන කෙනකුට නම් ශුන්‍යතාවයකට සිත පත්වන්නට පුළුවන්. රහත් වූ අයකුට නම් විමුක්ති සිත හෝ රහත් ඵල සිත උදාවනවා. දැන් මේ ශුන්‍යතාවය දකින, නැත්නම් නිවන් සුව අත් දකින අවස්ථාව. මෙතැන මොකක් ද තිබෙන්නේ. මෙතැනත් තිබෙන්නේ හුදු නාම ධර්මයක්. ඇති වෙලා, පැවතීම හුළඟක් වගේ නැති වෙලා යනවා. මේකේ මොනවද අගයන්නට තිබෙන්නේ. "නිබ්බානං නාභිනන්දති" නිව්වාණයත් අභිනන්දනය කරන්නේ නැහැ. එතකොට ඒ අභිනන්දනයත් අයින් වෙලා යනවා. අපි අත් දකින්නේ ශුන්‍යතාවයක් නම් ඒකත් කිසිදු වටිනාකමක් නැති හුදු සංස්කාර නාම ධර්ම මාත්‍රයක්. ඒකත් ඇති වෙලා පැවතීම නැති වෙලා යනවා හරියට හුළඟක් වගේ. නිවනක් අත් දකිනවා නම් එතැනත් සියුම් දැනීමක් පවතිනවා. මේ කිසිවක අගයන්නට උපාදාන කරන්නට මොනවද තිබෙන්නේ. මේවා උපාදාන කළා නම් එතැන තිබෙන්නේ මෝඩකමක්. මේ මෝඩකම තමාට පෙනෙන්නට ඕනෑ, අවබෝධ වන්නට ඕනෑ. මේ අවබෝධය දර්ශනය වූනාට පස්සේ ඊළඟ අදියර.

මේ දක්වා මේ ජීවිතය පුරාම සිදුවූන ක්‍රියාදාමය මොකක් ද? මරණ මොහොත දක්වා ඉදිරියට ක්‍රියාත්මක වන්නේ කොහොම ද? රහත් නො වූ කෙනකු නම් මැරුණට පස්සේ සිදුවන ක්‍රියාදාමය මොකක් ද? රහත් වූ කෙනකු නම් මැරුණට පසුව සිදුවන දේ මොකක් ද? මේක දකින්නට පුළුවන්. මේ තත්වය සාමාන්‍ය ලෝක සත්වයා දකින්නේ නැහැ. දකින්නට බැරි නිසා 'මම' කියලා කෙනෙක් සිටිනවා කියන හැඟීමට යට වනවා. 'මගේ' ය කියන ඒ හැඟීමට යට වනවා. ලෝකයේ සියළුම දේවල් අල්ලනවා. ලෝකයේ පණ ඇති හෝ පණ නැති දේවල් ඔක්කොම උපාදාන කරනවා. ලෝභයෙන් ද්වේෂයෙන්, මෝහයෙන්, ඊර්ෂ්‍යාවෙන් මේ ආදී විවිධ ක්ලේශයන් ගෙන් ගැට ගැසෙනවා. මහා විශාල ජල ධාරාවක් කන්දක් උඩ

සිට ගලා යනවා වගේ, රූප ශබ්ද ආදී විවිධ අරමුණු වල පැටලෙමින් ඒවා ඔස්සේ සිතිවිලි ගලා ගෙන ගලා ගෙන යනවා. කුශලයක් කරනවා. අකුශලයක් කරනවා. “අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරා” අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර ඇතිවෙනවා කියන්නේ ඒක යි.

එවැනි කෙනෙක් දැන් මරණ මොහොතට පත් වෙනවා. පත් වෙන කොට මේ ලෝකය අල්ලා ගෙන සිටින්නේ මේ පුද්ගලයා. මම කියන හැඟීමේ පැටලිලා සිටින්නේ මේ පුද්ගලයා. භවයේ රැඳී සිටීමේ ආශාවෙන් යුතුව මේ තැනැත්තා සිටින්නේ. මම මගේ කියන හැඟීම, මේ භවයේ රැඳී සිටීමේ ආශාව, තමාම තමාගේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් උපාදාන කිරීම, වෙනත් දේවල් උපාදාන කිරීම, සිත තුළින් ගලනා සිතුවිලි වල අගයක් වටිනාකමක් සාරයක් තිබෙනවා කියා සිතා සිටීම, කුශල අකුශල රැස් කර ගෙන දැගලීම, නොයෙක් ආකාර විත්ත සංස්කාර සිත තුළින් නිරායාශයෙන් ගලා යාමේ ශක්තිය ආදී කරුණු වලින් බර වෙච්ච, ඒවායෙන් යට වෙච්ච සිතක් ඒ මරණ මොහොතේ පවතින්නේ. මැරෙන මොහොතේ දී මේ කය ඇසුරු කරගෙන ඊළඟ සිතක් පහළ වීමට මේ කයේ ඉඩක් නැති නිසා කයෙන් සිත ගිලිහෙන කොටම, මරණ මොහොතේ පහළ වූ අවසාන සිතට අනුකූල වන ආකාරයේ සිතක් අනිවාර්යයෙන්ම වෙනත් සුදුසු තැනක පහළ විය යුතු යි. මොකද හේතුව අර කලින් කියපු කරුණු වලින් පැටලී, වෙලී සිටින නිසා මරණ මොහොතෙන් සිතුවිලි ගලා යාමේ නතරවීමක් සිදු වන්නේ නැහැ, එම නිසා මරණ මොහොතේ පහළ වූ සිතට අනුබද්ධ වූ ඊළඟ සිත වෙනත් තැනක ජනිත වනවා. මරණ මොහොතේ තරහ සිතක් ඇති වූනා නම් එහෙම, ඊට අනුබද්ධිතව ඊළඟට පහළ වන සිත තරහ සිතකින් උපදවන තැනකයි පහළ වන්නේ. ඒකයි ධර්මතාවය. ඔය මළ යක්‍ෂයන් වගේ තත්ත්ව වලට ඒ අය පත් වනවා.

තමාගේ පංචස්කන්ධ ලෝකයට හරි, තමන්ගේ දූ දරුවන් කෙරෙහි හරි, ගේ දොර ඉඩ කඩම් ආදී දේකට හරි මරණ මොහොතේ ආශාවක් ජනිත වූනා නම්, ප්‍රේත ලෝක වැනි ආශා සිත් නිසා උපදින තැනක ප්‍රතිසන්ධි විඥානය පහළ වනවා.

මරණ මොහොතේ දී කුශල සිතක් පහළ වුව හොත්, ඒ සිතට අනුබද්ධිත වූ සුදුසු සුගතියක යි ඊළඟ ප්‍රතිසන්ධි විඥාන සිත පහළ වන්නේ.

“අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරා, සඛ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං” අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර රැස් වනවා, සංස්කාර නිසා ප්‍රතිසන්ධි විඥානය පහළ වනවා. මෙන්න මේ විධියට යි එය ක්‍රියාත්මක වන්නේ කියලා තමන් ම දකිනවා. තමන්ගේ ම හදවතට ඒක පෙනිලා අවබෝධ වනවා. මෙන්න මේ කියපු තත්ත්වය සාමාන්‍ය ලෝක සත්වයාගේ ස්වරූපය යි.

සෝවාන් සකදාගාමී වූ අයකු නම් ඔහුගේ සිත තුළත් භවයේ රැඳී සිටීමේ ආශාව, කුශලාකුශල කම් උපාදාන කරගෙන සිටීම, සිත තුළින් නිරායාශයෙන් සිතුවිලි ගලා යාමේ ශක්තිය ආදිය ක්‍රියාත්මක වන නිසා මරණ මොහොතේ අවසාන වශයෙන් පහළ වන කුශල සිතේ විපාකයක් වශයෙන් ඊළඟ ප්‍රතිසන්ධි විඥාන සිත පහළ වනවා.

අනාගාමී වූ කෙනකුට නම්, ඔහුගේ සිත තුළත් භව ආශාව ආදිය පවතින නිසා, මරණ මොහොතේ එළඹෙන 4 වන ධ්‍යාන සිතට අනුකූලව ශුද්ධාවාස බ්‍රහ්ම ලෝකයක ප්‍රතිසන්ධි විඥානය ජනිත වනවා.

රහත් වූ කෙනකුට නම්, අර කලින් කියාපු වේදනා - සංඥා - සංස්කාර-විඥාන-තණ්හා-උපාදාන ආදී සියල්ල ම ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යන හුදු නාම ධර්ම හැර වෙන දෙයක් මොකක්වත් නැහැ, හුළඟක් වගේ නැති වී යන මේවායේ මොන අගයක් ද යි තේරී ඒ සියල්ලම සිතින් ගිලිහී ගිය විට, සිත ඉතා ගැඹුරකට පත්ව ශීතල වී නිසල වී යනවා. “සිතිභූතෝස්මි නිබ්බූතෝ” ශීතල වෙලා නිවිලා.

දැන් මේ පුද්ගලයන් මැරෙනවා. මැරෙන කොට අර කලින් කී පුද්ගලයන් වගේ නො වෙයි, ඔක්කොගේම තිබෙන නිරර්ථක භාවය තේරුම් අරගෙන, සිතිවිලි සියල්ලම අයිත් කරලා, එකට එකක් සම්බන්ධ වී සම්බන්ධ වී යන සිතිවිලි පරම්පරාව නතර කරලා නිරුද්ධ කරලා නැති කරලා තිබෙන්නේ “අවිජ්ජා නිරෝධා, සඛ්ඛාර නිරෝධෝ” අවිද්‍යාව නිරුද්ධ කළ නිසා සංස්කාර නිරුද්ධ වෙලා.

ඔහු දකිනවා අන්තිමට ම මේ ඉතිරි වී ඇති ශීතල නිවුණු සියුම් දැනීම් මාත්‍රය පවා හුළඟක් වගේ ඇති වෙලා නැති වෙලා යන, කිසිම වටිනාකමක් නැති සියුම් නාම මාත්‍රයක් පමණක් බව. ඒකත් පවතින්නේ හේතු කිහිපයක් මත. ඒ හේතූන් ඔහුට පෙනෙනවා. මේ ලෝකයේ ඉපැදුණු

ප්‍රතිසන්ධි ජනක කම් විපාක ශක්තිය එක් හේතුවක්. මේ ශරීරයේ පවත්නා ප්‍රාණ ශක්තිය, ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය, තවත් හේතුවක්. තද නින්දකට හෝ සිහි නැති වෙලා වැනි තත්ත්වයකට පත් නොවී ක්‍රියාත්මක සිතක් පැවැතීමක් හේතුවක්. ඒ වගේම මේ ශරීරයේ සිතක් ඇති වීමට තිබිය යුතු මොලය හදවත ආදී ඉන්ද්‍රියයන්ගේ නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක වීම - යටත් පිරිසෙයින් දැනීම් මාත්‍රයක් පැවැතීමටවත් සුදුසු මට්ටමක පැවතීම - තවත් හේතුවක්. මේ ආදී හේතු මත පවතින මේ සියුම් දැනීම් මාත්‍රය සත්වයෙක් නොවෙයි, ආත්මයක් නොවෙයි, මම කියලා ගත හැකි දෙයක් නොවෙයි, අගැයිය හැකි දෙයක් නොවෙයි, වටිනාකමක් ඇති දෙයක් නොවෙයි, අලුතින් සොයා ගත් දෙයක් නොවෙයි, අලුත් අත්දැකීමක් නොවෙයි, ස්වභාවික වශයෙන්ම සත්වයකුගේ සත්තානය තුළ තිබෙන එහෙත් වැහිලා තිබෙන දෙයක්. එහෙම වැහිලා තිබුණ දෙයක් මතු කර ගන්නා හැර මෙය අමුතුවෙන් සොයා ගත් දෙයක් නොවෙයි.

කවර හෝ ඉතා සියුම් නාම මාත්‍රයක පැවතීම ම දුකක්. මුළු විශ්වයේ කොතැනක හෝ මේ නාමය නොපැවැතිය යුත්තක්. ප්‍රතිසන්ධි විඥානය පහළ වුන සෑම භවයකම සත්වයන් ඒක මම මගේ ආදී ලෙසින් මහා මුළාවකින් ග්‍රාහණය කරනවා. මුළු විශ්වයේ ම කිසිම තැනක් පිළිබඳව හෝ කිසිම අභිරතියක් ඔහුට දැන් නැහැ. මේ සියුම් නාම මාත්‍රයේ පැවැත්ම ම ත් දුකක්. ඒ වගේම දුක්ඛ සමුදයක්. ඔහු තමාගේ මුළු පංචස්කන්ධ ලෝකයම සම්පූර්ණයෙන් ම සිතින් අත හරිනවා. බාහිර මුළු විශ්වයමත් අජීවී සජීවී සියළු දේත් අත හරිනවා. ප්‍රාණය - ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය අත හරිනවා. කම් ශක්තිය අත හරිනවා. නිව්‍යාණයන් අත හරිනවා. අන්තිමේ දී අත හැරීමත් අත හරිනවා. කිසිම උපාදානයක් ඔහුගේ සිත තුළ දැන් නැති බව ඔහු අත් දකිනවා. “අනුපාදා පරිනිබ්බානන්ථාය” උපාදාන සම්පූර්ණයෙන් අත හැර පිරිනිවීම සිදුවන අයුරු ඔහුට ප්‍රත්‍යක්ෂව පෙනී යනවා.

ඔහු දකින්නේ ප්‍රාණය පැවැතීම ම ඒකාන්ත දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය ලෙසින්. ප්‍රාණය පැවැතීමට හේතු වූ කම් ශක්තියත් දුක්ඛ සමුදය යි. කම්ය ක්‍ෂය වී යාමෙන් හෝ ආයුෂ නිරුද්ධ වී යාමෙන් හෝ ජීවිත ශක්තිය නිරුද්ධ වී යාමෙන් මරණයට පත්ව දුක්ඛ සත්‍යයෙන් දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය සදහටම වෙන් වී ගිය විට මේ සිත පහතක් නිවුනා සේ නැවත නූපදින ලෙසින් ම නිවී යනවා. එවිට මේ ලෝකයත් නැහැ, පර ලෝකයත් නැහැ,

කම්ත් නැහැ, නිවනත් නැහැ, කිසිවක් ම ශේෂ නොවී සියල්ල ම නිරුද්ධ වී යාම දක්නා ඔහු අනුපාදිශේෂ නිව්‍යාණ ධාතුව යම් පමණකට අත් දකිනවා. එවිට ඉතිරි වන්නේ මුළු කයම ශීතල වෙලා ගිය, හිතන්නට බැරි තරම් ඉතා ගැමුරකට කිඳා ගිය ඉතාමත් ම ඉතාමත් ම ඉතාමත් ම සියුම් දැනීමක්, සියුම් නිවීමක් පමණයි. දුකේ කෙළවර මේ විධියට යි සිදුවන්නේ කියලා ඔහු අවබෝධ කරනවා.

ඔහු මැරෙන්නේ මේ සියල්ල ම අත හැරී ගිය නිසල සිතකින්. කිසිම උපාදානයක් එහි නැහැ. එතකොට මේ සිත මෙතැනින් ගිලිහෙනවා. ගිලිහෙන කොට ඒ සිතට අනුබද්ධ වූ වෙනත් සිතක් උපදින්නට තැනක් නැහැ, ඉඩක් නැහැ, අවකාශයක් නැහැ. එම නිසාම “අවිජ්ජා නිරෝධා, සඛබ්බාර නිරෝධෝ... සඛබ්බාර නිරෝධා විඤ්ඤාණ නිරෝධෝ” අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වීමෙන් සංස්කාර නිරුද්ධ වනවා, සංස්කාර නිරුද්ධ වීමෙන් ප්‍රතිසන්ධි විඥානය (ජාතිය) නිරුද්ධ වනවා. “එසේවන්නෝ දුක්ඛස්ස” ඒක යි දුකේ කෙළවර.

ඒ විධියට භාවනාවෙන් උසස් අත්දැකීමක් ලබපු කෙනකුට එවැනි අවබෝධයක් වුවත් මෙලෙසින් අත්දකින්නට පුළුවන්.

මේ දක්වා අප විස්තර කළේ දුක්ඛ සත්‍යය ක්‍රියාත්මක වන ආකාරයත්, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය ප්‍රභාණය කිරීම ප්‍රායෝගික වශයෙන් සිදු වන්නේ කෙසේ ද කියන කාරණාවත්, ඒ තුළින් නිව්‍යාණය අවාබෝධ කර ගත හැක්කේ කේසේද කියන කරුණත්. දැන් මේ අයට මේක නො තේරෙනවා වෙන්වනට පුළුවන්. මේ දේශනාව 10, 15 සැරයක් හරි නැවත නැවත අහන්න. නැවත නැවත විමස විමසා තමාගේ නුවණින් දකින්න. එසේ දකින වාරයක් වාරයක් පාසා තමාගේ අවබෝධය ගැඹුරු වේවි.

මේ දක්වා කිව්ව කාරණාවල කෙටි සාරාංශය මෙන් ම මේකයි. බොහෝ දෙනකුට අනාත්ම ලක්ෂණය පිළිබඳව පැහැදිලි අවබෝධයක් තිබුණත්, මේ අද කිව්ව කරුණු ගැන එතරම් අවබෝධයක් නැති නිසයි මේ ධර්ම දේශනාව ඉදිරිපත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වුනේ.

හැම වෙලවෙම පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇති වි ඇති වී, නැති වි නැති වී යාමක් හැර වෙන දෙයක් මෙතැන නැහැ කියන කරුණ පළමුවෙන් තේරුම් ගත යුතු යි. කුශලයක් කළත්, අකුශලයක් කළත්, හොඳක් කළත්,

නරකක් කළත්, රූපයක් දක්කත්, ශබ්දයක් ඇසුවත්. ගඳ සුවඳක් දැනුනත්, දිවෙන් රසයක් වින්දත්, කායික ස්පර්ශයක් අත් දක්කත්, මනසින් කවර දෙයක් ගැන සිතුවත්, ගෙදර දොරේ වැඩ කටයුතු වැනි කවර දෙයක් කළත් ඒ හැම වෙලාවෙම සිදු වන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම හේතුවන්ට අනුව ඇති වී ඇති වී නැති වී නැති වී යාමක්. මෙය ස්වභාවික වශයෙන් සිදු වෙනවා.

භාවනා කිරීමක් ගත්තත්, භාවනා කරන කෙනෙක් නැහැ. සංස්කාර අරමුණු කරමින් සංස්කාරම ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යාමක් පමණයි සිදු වන්නේ. භාවනාවට ගනු ලබන අරමුණු කියන්නෙන් තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ සංස්කාර ධර්ම. ඒ හැර වෙන කිසිවක් එතැන නැහැ.

ස්වභාවික වශයෙන් හේතුවන්ට අනුකූලව ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ස්වාභාවික ක්‍රියාදාමයක් වශයෙන්ම දැනගෙන ස්වාභාවය ස්වාභාවයට ම භාර දෙන්නට නො හැකි අය, මේ ස්වාභාවික ස්කන්ධ ධර්ම මම මගේ, මගේ ආත්මය ආදී ලෙසින් වැරදි දෘෂ්ටිවලින් ග්‍රාහණය කරගෙන කටයුතු කරනවා. එම නිසා මේ අය පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ ඇතිවීමක් නැතිවීමක් හැර වෙන කිසිවක් නැහැ කියලා පළමුවෙන්ම අවබෝධ කර ගත යුතු යි.

මේ පංචස්කන්ධ ඒ විධියට හරියට දකින කොට, තමා ආශා කළේ බාහිර රූප වලට නො වෙයි, ශබ්ද වලට නො වෙයි, ගඳ සුවඳට නො වෙයි, රසයට නො වෙයි, කයට දූනෙන ස්පර්ශ වලට නො වෙයි, මනසින් අරමුණු කරන දේවල් වලට නො වෙයි, තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට යි ආශා කළේ කියන කරුණු තේරුම් ගන්න. මතුවට ආශා කරන්නෙන් තමන්ගේ ම පංචස්කන්ධ ලෝකයට යි.

මේ ආශා කරන, උපාදාන කරන පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය මොකක් ද කියලා ඊළඟට බලන්න. මේවා ඔක්කොම නාම ධර්ම. රූපස්කන්ධයට ආශා කිරීමත් සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන දෙයක්. ඒක නිසා රූපාරම්මණත් නාම ධර්ම. තද නින්දකට ගිය මිනිහෙකුට ඔහු ගේ සිත තුළ රූපයක් නැහැ. සිහි නැති කළ අයකුට එයාගේ සිත තුළ රූපයක් නැහැ.

ඔහුගේ ම ශරීරය වුනත් මළ මිනියක් වගේ ඔහේ පැත්තක තියෙයි. එය සිතින් අල්ලා ගෙන නැහැ. මම ය මගේ ය ආශාව හය මේ ආදී මොනවත් ඔහුගේ සිත තුළ නැති නිසා සිත නිරුද්ධ වුනාම කිසිම සංස්කාරයක් නැහැ. සිත නිරුද්ධ වුනාම කිසිම අරමුණක් ඔහුගේ සිත තුළ විද්‍යාමාන වන්නෙන් නැහැ. නාම ධර්ම කියන්නේ වේදනා - සංඥා - සංස්කාර - විඥාන කියන ස්කන්ධ 4 ටම. ප්‍රායෝගිකව බලන විට ඕවා ක්‍රියාත්මක වන්නේ ඔය අනු පිළිවෙලට නො වෙයි. විඥාන - සංඥා - වේදනා - සංස්කාර කියන ආකාරයෙනු යි ඒවා ක්‍රියාත්මක වන්නේ.

මේ කියපු පංචස්කන්ධ ධර්ම වල ස්වභාවය තමයි නිරන්තරයෙන් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යාම. ඒවා නැති වුනාට පස්සේ මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියලා ගන්නට කිසි දෙයක් ඉතිරි වන්නේ නැහැ. මේ ජීවිතය පුරාමත් මේ දක්වා සිදු වුනේ ඒක යි. අතීත සංසාරය පුරා සිදු වුනේ එහෙමයි. මතුවට සිදු වන්නෙන් මෙය ම යි. මේවායේ අගයක් සාරයක් හරයක් කියලා ගන්නට කිසිම දෙයක් නැහැ. හුළඟක් වගේ ඇති වී පා වෙලා නැති වී ගිය හිස් වූ දේවල්. මේවායේ මොනවද අගයන්නට තිබෙන්නේ.

මේවා අපි අගැයීමකට පත් කළේ කොයිතරම් නම් මූලාවකින් ද. තමන් කොයිතරම් නම් මූලාවකට ඒ විධියට පත් වෙලා හිටිය ද කියලා ඒ මූලාව දකින්න. ඒ මූලාවත් හුදු නාම මාත්‍රයක්. දැන් මේක දකින්නේ ප්‍රඥාවෙන්. අවිද්‍යාව දුරු කරන ඒ ප්‍රඥාවත් ඇති වෙලා නැති වෙලා යන හුළඟ වගේ කිසිම වටිනාකමක් අගයක් නැති නාම ධර්මයක් පමණයි. තමා මේවා දකිනවා නො වෙයි. සංස්කාර ඇති වී නැති වී යාමක් විතරයි.

පංචස්කන්ධයන් ගේ මේ නිරන්තරයෙන් ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන ක්‍රියාදාමය මේ දක්වා මේ ජීවිතය පුරාත්, පෙර සංසාරය පුරාත් සිදු වුනා. මැරෙන මොහොත දක්වා ම මේ ක්‍රියාදාමය සිදු වනවා. රහත් නො වුනොත් මැරුණට පස්සෙන් ඒක සිදු වෙනවා.

මේක හරියටම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස අවබෝධ වෙලා, මේවා අනාත්ම යි, මේවායේ කිසිම අගයක් නැහැ කියන ප්‍රත්‍යක්ෂාවබෝධයෙන් යුතුව මේවා අත හැරියොත් සිත ශුන්‍යත්වයකට පත් වන්නට පුළුවන්. මාර්ගීඵල ලාභී

කෙනෙකුට නම් නිවනට පත්වන්නටත් පුළුවන්. රහත් වූ කෙනෙකුට නම් විමුක්ත සිත හෝ ඵල සිත උදා වෙනවා.

මේ කවරක් ඇති වූනත්, ඒ සෑම එකක් ම ඇති වී නැති වී යන හුදු නාම ධර්ම පමණයි. ඒවායෙන් කිසිම දෙයක් අගයන්නට හෝ උපාදාන කරන්නට නැහැ. ඒ නාම ධර්ම ඇති වෙලා පැවතිලා නැති වෙලා යනවා හරියට හුළඟක් හමා ගියා වගේ. ඵල සමවකක් වූනත් පවතින්නේ එහි සමවැදී සිටින තෙක් පමණයි. ඵල සමවතේ සිටින විට අත් දකින නිවන් සුව, ඵල සමවත නැති වී ගිය විට නැති වී යනවා, ඒකත් නැති වී යන නාම ධර්මයක්. ඒක නිසා “ න ව කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති” කිසිවක් උපාදාන කිරීමට සුදුසු නැහැ.

“සබ්බේ ධම්මා භික්ඛවේ නාලං අභිනිවේසාය” කිසිම දෙයක් අභිනිවේශ කරලා අල්ලන්නට නුසුදුසු යි.

“නාඤ්ඤත්‍ර සබ්බ නිස්සග්ගා - සොත්ථිං පස්සාමි පාණිනං” මේ ඔක්කොම දේවල් පැත්තකට විසි කර දමන්නේ නැතිව සදාකාලික සුවය ලබන්නට බැහැ. ඒ නිසා සියලුම උපාදාන අත් හළ යුතු යි.

පංචස්කන්ධයන් ගේ ඇති වෙමින් නැති වෙමින් යන මේ ක්‍රියා දාමය උපාදාන කර ගෙන සිටින රහත් නො වූ කෙනෙකුටත්, ඒ උපාදාන සියල්ල අත හැර ඇති රහත් වූ කෙනෙකුටත් මරණයට පත් වූනාට පස්සේ සිදු වන්නේ මොකක් ද කියලා බලන්නට පුළුවන්. එතකොට එහි දී තමන්ට ම තේරේවි අවිද්‍යාව නිසා මේ විධියට සංස්කාර ඇතිවෙනවා, සංස්කාර නිසා මේ විධියට විඥානය පහළ වනවා, අවිද්‍යාව නිරුද්ධ කළාම සංස්කාරත් නැහැ, සංස්කාර නිරුද්ධ කළාම ජාතියත් නැහැ කියලා. ඒ විධියට දකින කොට පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයේ ගැඹුරු අවස්ථාවන් පවා අවබෝධ කර ගන්නට පුළුවන්. රහත් වූ කෙනෙකුට නම් එහිදී අනුපාදිශේෂ නිචාණ ධාතුව සිදු වන්නේ මෙහෙම යි, දුකේ කෙළවර සිදුවන්නේ මෙහෙම යි කියලා අත් දකින්නටත් පුළුවන්. “පච්චත්තං චේදිතබ්බෝ විඤ්ඤ්භි” තම තමාගේ ප්‍රඥාවේ මට්ටමට අනුව යි මේ ධර්මය දත හැකි වන්නේ. මේ කියපු ධර්මයට අනුව පිළිපැද හරියට ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස ම ඒ කරුණු දක්නා කෙනෙකුට උපාදාන සියල්ලම නිරුද්ධ කරන්න වූනත් පුළුවන්. ඒ විධියට

මේ ධර්මයෙන් ලබා ගන්නා අවබෝධයන්, අත් දැකීම් ඒ ඒ පුද්ගලයාගේ භාවනාවේ ලබා ඇති දියුණුව මත යි රදා පවතින්නේ.

අඩුම වශයෙන් මේ පිරිස අතුරෙන් එක් කෙනෙකුට හරි මේවා අත්දකින්නට පුළුවන් වන බව මා දන්නවා. ඉහළ මට්ටමක් නො වූනත් පහළ මට්ටමක් හරි අත්දකින්නට පුළුවන් වේවි. එහෙම වූනොත් ඒ අයට තේරේවි මොනවද මම මේ කීවේ කියලා. මේ අයට සමහර විට දැන් හිතේවි “ගැඹුරුයි ගැඹුරුයි කීවට මේකේ මොන ගැඹුරක් ද” කියලා. නමුත් ඉහළ ඉහළ අත්දකීම් ලැබුවොත් ඵදාට තේරේවි මෙය කොයිතරම් නම් ගැඹුරු ද කියලා.

මෙය අසා ඒ අනුව කටයුතු කිරීමෙන්, මේ අයටත් සියළුම උපාදාන නිරුද්ධ කරලා, සසර දුක නිම කිරීමට වාසනාව ශක්තිය උදාවේවා යි ආශිංසනය කරමින් යි අපි මේ දේශනාව දැන් නිම කරන්නේ.

සෑම දෙනාට ම හිටත් යුවම තුන්වේවා !